

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Навчально-науковий інститут обліку, аналізу та аудиту
Кафедра аудиту та економічного аналізу

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на тему: Організаційно-методичні підходи до обліку, аналізу та аудиту
розрахунків з покупцями та замовниками (за матеріалами ТОВ «Хюндай
Мотор Україна»

Здобувача вищої освіти другого

(магістерського) рівня

II курсу, групи ОМА-21-3,

спеціальності 071 «Облік і

оподаткування»

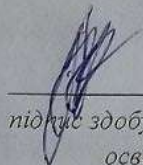
освітня програма «Державний аудит;
судово-економічна експертиза у фінансових
розслідуваннях»

Науковий керівник

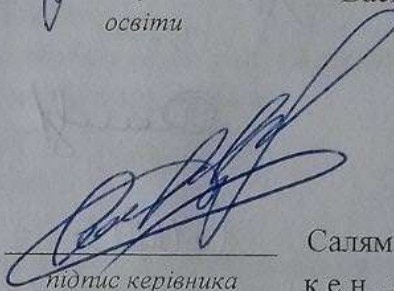
Керівник освітньо-
професійної програми

Допущено до захисту за рішенням кафедри аудиту та економічного аналізу
протокол від «25» 01 2023 № 6/2

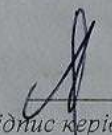
Завідувач кафедри

підпис здобувача вищої
освіти

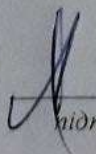
Немировської Анни
Василівни

підпис керівника

Салямон-Міхєєва К. Д.
к.е.н., доцент

підпис керівника ОПП

Лісовий А.В., д.е.н.,
професор

підпис

Лісовий А.В.
д.е.н., професор

Ірпінь – 2023

Реєстрація № 10 25.01.23
(дата)

[Signature]
(підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту
(до захисту, на доопрацювання)

25.01.23
(дата)

[Signature]
(підпис)

Результат захисту

40/С/4
(оцінка)

08.02.23
(дата)

[Signature]
(підпис)

Голова комісії:

[Signature]
(підпис)

Субора О.Г.
(ініціали, ПІБ)

Члени комісії:

[Signature]
(підпис)

Лисовий А.В.
(ініціали, ПІБ)

[Signature]
(підпис)

Темасюк О.В.
(ініціали, ПІБ)

[Signature]
(підпис)

Робчук О.Г.
(ініціали, ПІБ)

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, ПІБ
------------------	-------------------------	--------------------------	----------	-----------

ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ

Зміст випускної роботи (якість методичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, ясність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	25		25.01
Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	4		25.01
Якість виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		25.01
Результат	від 0 до 5	5		25.01
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	42		25.01

ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ

Вступ	від 0 до 10			
Методичний матеріал	від 0 до 5			
Якість виконання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25			
Висновки	від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	30		
МАКСИМАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	40		

Блан оцінювання випускної роботи

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
40	C	4	06.01.23	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	EX	2 (незадовільно)

З М І С Т	Стор.
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1. Економіко-правовий аналіз діючої нормативної бази та критичний огляд спеціальної і наукової літератури з обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками.....	6
1.2. Організаційно – економічна характеристика підприємства ТОВ «Хюндай Мотор Україна».....	
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ ПО ТОВ «ХЮНДАЙ МОТОР УКРАЇНА».....	22
2.1. Порядок організації облікового процесу та аналізу розрахунків з покупцями та замовниками.....	22
2.2 Організація аудиту розрахунків з покупцями та замовниками.....	34
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ ПО ТОВ «ХЮНДАЙ МОТОР УКРАЇНА».....	44
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми. Кожне підприємство в процесі господарської діяльності взаємодіє з іншими підприємствами та окремими підприємцями. Усі вони називаються контрагентами юридичними особами. У одних продукцію або послуги підприємство купує і їх називають постачальниками, а іншим, навпаки, підприємства реалізують свою продукцію або послуги – це покупці та замовники. Всі умови роботи, як правило, прописують в контрактах, а потім і в первинних документах по кожній операції. Завданням бухгалтера являється систематизація інформації, враховуючи при цьому всі операції і виведення їх фінансового результату. Отже, можна сказати, що бухгалтерський облік розрахунків з покупцями і замовниками показує ефективність діяльності всієї організації.

Фінансовий стан підприємств також значною мірою залежить від ефективно організованої системи управління дебіторською заборгованістю. Для отримання своєчасної та об'єктивної інформації існує необхідність раціональної організації процесу аналізу дебіторської заборгованості, що є запорукою прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Хоча наявність повної, правдивої та неупередженої інформації про реальний стан розрахунків є завданням бухгалтерського обліку, проте не завжди його дані збігаються з реальністю. Акціонерів та керівників підприємства цікавить передусім справжній стан розрахункової дисципліни, що можна побачити завдяки проведенню аудиторських перевірок, адже стан розрахункової дисципліни є підґрунтям для прийняття управлінських рішень.

Тому організація обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями і замовниками є важливою частиною основних управлінських завдань.

Інформаційна основа роботи. Проблеми організації, обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками висвітлено у працях багатьох науковців не тільки з облікової, а і з правової точок зору. Серед вітчизняних

вчених проблемні аспекти стосовно обліку розрахунків з покупцями та замовниками досліджували Бержанір І. А., Беркут Ю. Ю., Верига Ю. А., Грищенко Д. В., Гуцаленко Л.В., Дубина Д.Г., Журавська І. Л., Ільченко Є. О., Кияшко О.М., Ключ, Ю. І., Коротунова А. Г., Майборода О. В., Макаренко А. П., Мераджи Л.І., Насібова О. В., Топоркова О. В., та інші. Дослідження проблематики обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками знаходить своє відображення і в працях зарубіжних вчених, таких як Л.А. Бернстайн, М.Ф. Ван Бред, Е.С. Хендріксен та інших.

Мета та завдання роботи. Основною метою написання даної роботи є дослідження та обґрунтування теоретико - методологічних аспектів організації обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві та визначення напрямів їх удосконалення.

Для досягнення заданої мети необхідно вирішити такі завдання:

- визначити економіко-правовий аналіз діючої нормативної бази та критичний огляд спеціальної і наукової літератури з обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками;
- проаналізувати організаційно – економічну характеристику підприємства ТОВ «Хюндай Мотор Україна»;
- дослідити порядок організації облікового процесу та аналізу розрахунків з покупцями та замовниками;
- з'ясувати організацію аудиту розрахунків з покупцями та замовниками;
- запропонувати пропозиції щодо покращення обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є процес організації обліку і контролю розрахунків з покупцями та замовниками.

Базою дослідження є економічна діяльність ТОВ «Хюндай Мотор Україна».

Предмет дослідження. Предметом дослідження є організаційно-методичні підходи до обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками.

Методи дослідження. В роботі застосовано такі методи: абстрагування і теоретичного узагальнення (під час визначення сутності понять і категорій); аналізу, синтезу, індукції і дедукції (під час організації обліку розрахунків з покупцями та замовниками); діалектичний та системний (під час висвітлення пропозицій щодо покращення обліку і аудиту розрахунків з покупцями та замовниками); порівняльного аналізу (під час аналізу основних економічних показників підприємства); узагальнення (при складанні висновків).

Джерелами інформації стали законодавчі та нормативні акти, які регламентують порядок обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві, наукові праці українських та зарубіжних учених з цих питань, матеріали науково-практичних конференцій, статистична інформація, періодичні видання, звітність ТОВ «Хюндай Мотор Україна» за 2019-2021 роки.

Наукова новизна. Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками.

Практична значущість. Одержані результати спрямовані на підвищення рівня організації обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота містить 22 таблиці, 15 рисунків, 8 додатків. Список використаних джерел містить 42 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економіко-правовий аналіз діючої нормативної бази та критичний огляд спеціальної і наукової літератури з обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками.

У період ринкової економіки, все комерційні організації, в тій чи іншій мірі на підставі укладених договорів з іншими юридичними і фізичними особами, вступають в розрахунково-грошові відносини за поставлені ними цінності, виконані роботи або надані послуги. Організації, які закупають продукцію (роботи чи послуги), які зацікавлені в отриманні (наданні) та хочуть платити за них, називаються покупцями (замовниками). Більшість розрахункових операцій займають розрахунки підприємства з контрагентами, основними з яких є покупці та замовники [1].

Покупці - це фізичні чи юридичні особи, які купують товари (роботу, послуги). Замовники – це сторони договору, на підставі замовлення якого виробляється конкретна продукція, надаються послуги, виконуються роботи іншим учасником договору.

Згідно з МСФЗ дебіторська заборгованість – це непохідні фінансові активи з фіксованими платежами або платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку [2]. Однак існують й інші визначення дебіторської заборгованості, які наведені в сучасній економічній літературі (Додаток А) [3,4].

Відповідно до Плану рахунків активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій та НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» можна представити види дебіторської заборгованості в такий спосіб (рис 1.1).

Рис 1.1 Види дебіторської заборгованості

Джерело: складено автором на основі [5,6]

Принципи обліку розрахунків з покупцями і замовниками показано у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Принципи обліку розрахунків з покупцями і замовниками та їх вимоги

Принцип	Вимоги
Принцип нарахування	Згідно з принципом нарахування в бухгалтерському обліку, операції та події визнаються тоді, коли вони відбуваються, а відображають їх в облікових реєстрах та у фінансових звітах.
Принцип відповідності	У звітному періоді реєструються тільки ті витрати, які призвели до доходів звітного періоду, тобто доходам звітного періоду повинні відповідати витрати звітного періоду.
Принцип обачності	Цей принцип вимагає уникати недооцінки зобов'язань та витрат, а також переоцінки активів і доходів.
Принцип постійності	Принцип послідовності передбачає, що якщо підприємство обрало один метод обліку, то воно має застосовувати його постійно.

Джерело: складено автором на основі [1]

Правильна організація бухгалтерського обліку розрахункових операцій потребує своєчасного та повного відображення господарських операцій по розрахункам в первинних документах та облікових реєстрах [7]. Основними

джерелами даних, які контролюють розрахункові відносин за товарними операціями являються первинні документи, які в обов'язковому порядку мають бути складені під час здійснення господарської операції, якщо це неможливо – одразу по її завершенню. Для контролю оброблення даних на підставі первинних документів складаються зведені облікові документи.

Первинні документи (таблиця 1.2) виступають основними джерелами інформації для контролю розрахункових відносин з покупцями і замовниками.

Таблиця 1.2

Первинні документи з обліку розрахунків з покупцями і замовниками

Первинні документи з обліку розрахунків	
Розрахунки з вітчизняними покупцями	Розрахунки з іноземними покупцями
Виникнення заборгованості	
Накладні	Комерційні документи (рахунки-фактури);
Рахунки-фактури	Транспортні накладні (залізнична ТН, авіа накладна, коносамент, ТТН, пакувальні листи)
Рахунки	Платіжні документи на перерахування сум митних платежів та інших податків на рахунки митних установ
Акт прийнятих робіт, послуг	Розрахунки бухгалтерії про наявність курсових різниць
Податкові накладні	
Товарно-транспортні накладні	
Погашення заборгованості	
Виписки банку	Виписки банку
Прибутковий касовий	Векселі
Векселі	

Джерело: складено автором на основі [7]

Для обліку розрахунків із покупцями за відвантажену продукцію і замовниками за виконані роботи (послуги) використовується активний рахунок 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками». За дебетом даного рахунку відображається вартість виконаних робіт, відпущеної продукції, товарів та наданих послуг, а за кредитом - сума платежів, які поступили в касу чи на розрахунковий рахунок. На сальдо рахунку відображається заборгованість покупців за отримані послуги та відвантажену продукцію.

Бухгалтерським рахунком 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» передбачено наступні субрахунки: 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»; 362 «Розрахунки з іноземними покупцями»; 363 «Розрахунки з учасниками ПФГ»; 364 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням».

В обліку зобов'язання за розрахунками з покупцями та замовниками відображаються в момент їх виникнення. Існує два їх відображення. Це має бути передбачено умовами договору. Перший варіант - зобов'язання покупця чи замовника виникає у момент виконання зобов'язань постачальника з передачею права власності на продукцію. Підставою для відображення на рахунках обліку виторгу від реалізованої продукції, є виконання зобов'язань згідно договору. Другий варіант - на умовах згідно із договором по передачі права власності в період оплати продукції. У даному випадку зобов'язання, які виникають у покупця по оплаті продукції не зв'язані з переходом права власності і відображенням на рахунках виторгу від реалізованої продукції [8].

Регістром аналітичного обліку розрахунків з покупцями виступає список дебіторів, в якому міститься їх заборгованість. Якщо покупець її погасив - він вилучається з списку дебіторів і вже не рахується як боржник.

Невід'ємною часткою синтетичного обліку дебіторської заборгованості за послуги, роботи та товари є облік резерву сумнівних боргів. Для цього в бухгалтерському обліку передбачені рахунки 38 «Резерв сумнівних боргів» та 944 «Сумнівні і безнадійні борги» [9].

Організація обліку розрахунків з покупцями і замовниками показана на рис 1.2.

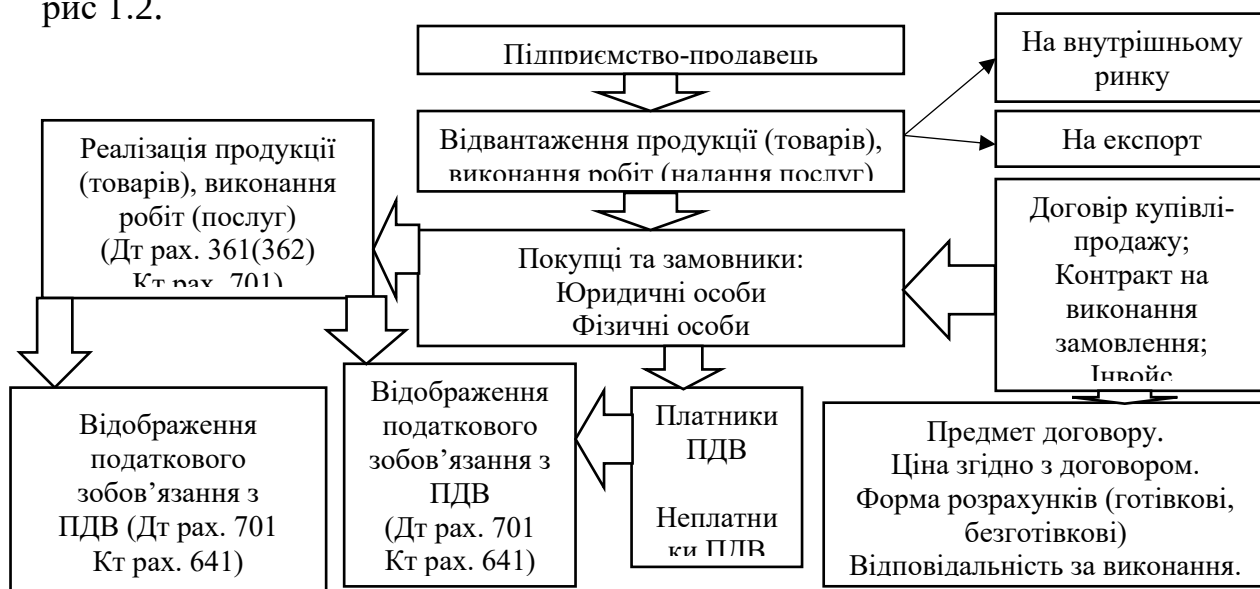

Рис 1.2 Організація обліку розрахунків з покупцями та замовниками

Джерело: складено автором на основі [10]

Щодо аналізу розрахунків з покупцями та замовниками, то тут варто охарактеризувати оцінку розрахунків з покупцями і замовниками.

Методи оцінки дебіторської заборгованості необхідні для забезпечення застосування законодавства Закону України про бухгалтерський облік та фінансову звітність, першим з основних принципів фінансової звітності є розсудливість, залежно від того яка сума оцінки активів та доходів компанії. Вони не повинні бути переоцінені [11].

Особливості оцінки дебіторської заборгованості показано у табл.1.3.

Таблиця 1.3

Особливості оцінки дебіторської заборгованості за її видами

Види вартості	Особливості оцінки
на основі історичної	первісне (історичне) оцінювання, яке визначають за номінальним і спонтанним методами оцінювання;
на основі вартості реалізації (погашення)	факторингове, форфейтингове оцінювання, оцінювання під час дисконту векселя, для яких характерні видаткова оцінка, чисте реалізаційне оцінювання, що визначають за розміром сумнівних боргів, експертне оцінювання, у ході якого використовують оцінювання продажу;
на основі поточної вартості	оцінювання з урахуванням валютного курсу; оцінювання з урахуванням індексу цін; оцінювання з урахуванням поточної процентної ставки, яке базується на методі потоку, що дисконтувався, і для розрахунку якого запропонований порядок визначення загальної реалізаційної вартості заборгованості;
на базі теперішньої вартості	теперішня оцінка на основі первісної вартості (метод оцінювання - первісний), теперішня оцінка на основі поточної вартості (метод оцінювання - поточний).

Джерело: складено автором на основі [1]

Дебіторська заборгованість повинна бути визнана та представлена у балансі та звіті в грошовій формі. Відповідно до правила П(С)БО, поточна дебіторська заборгованість, пов'язана з продажем товарів, робіт, послуг та визнається активом одночасно з доходом від продажу товарів, робіт та послуг. Таким чином, націнка доповнює націнку прибутку, відображену на рахунках,

що може вплинути на надійність фінансової звітності, і ця заборгованість оцінюється за первісною вартістю проданих товарів, робіт та послуг [12].

Важливим питанням щодо звітності про поточну дебіторську заборгованість за розрахунками з покупцями та замовниками - це її оцінка на дату балансу. Відповідно до принципу застереження, для визначення виручки від продажу підприємство зобов'язане понести можливі збитки, пов'язані із за невикплатою частини боргу покупцем [13]. Оцінка дебіторської заборгованості на дату балансу значно залежить від ступеня визначеності. Тому, залежно від платоспроможності боржників, сумнівні борги також можуть відігравати певну роль [14].

Відповідно до П(С)БО 10, сумнівна заборгованість - це поточна дебіторська заборгованість, до якої є невизначеність щодо її погашення боржником [9]. Наявність безнадійної заборгованості пояснює втрату доходу, а також зменшення прибутку.

Згідно з п. 7 П(С)БО 10 поточна дебіторська заборгованість відображається за чистою реалізаційною вартістю в балансі. Однак фактична ціна продажу дебіторської заборгованості обчислюється так само, як і сума короткострокової дебіторської заборгованості за вирахуванням резервів на сумнівну заборгованість. Резерви сумнівних боргів є необхідною вимогою для існування будь-якого підприємства з дебіторською заборгованістю [15].

Цей резерв створюється як основне джерело платежу, для частини боржників, які впевнені, що боржник не поверне його, або для яких минув строк позовної давності. Залежно від обставин, події, та ознак впевненості до виплати, дебіторська заборгованість на основі резервів сумнівних боргів може бути поділена на наступні групи (Додаток Б) [1].

Якщо робиться висновок про неможливість своєчасного погашення заборгованості або встановлення простроченої заборгованості, необхідно прийняти ряд заходів. У балансі така заборгованість визначається шляхом коригування резерву по сумнівних боргів [16].

Отже, оцінка дебіторської заборгованості починається з її аналізу, який полягає в складанні списку всіх боржників, визначенні умов погашення заборгованості, можливість погашення заборгованості, визначається в термінах передбачених у відповідних угодах.

Метою аудиту розрахунків підприємства з покупцями і замовниками є встановлення достовірності та правильності відображення в обліку і звітності розрахунків за відвантажену продукцію, виконані роботи, надані послуги [17].

Під час аудиту розрахунків з покупцями і замовниками повинні бути вирішені наступні завдання (рис 1.4):

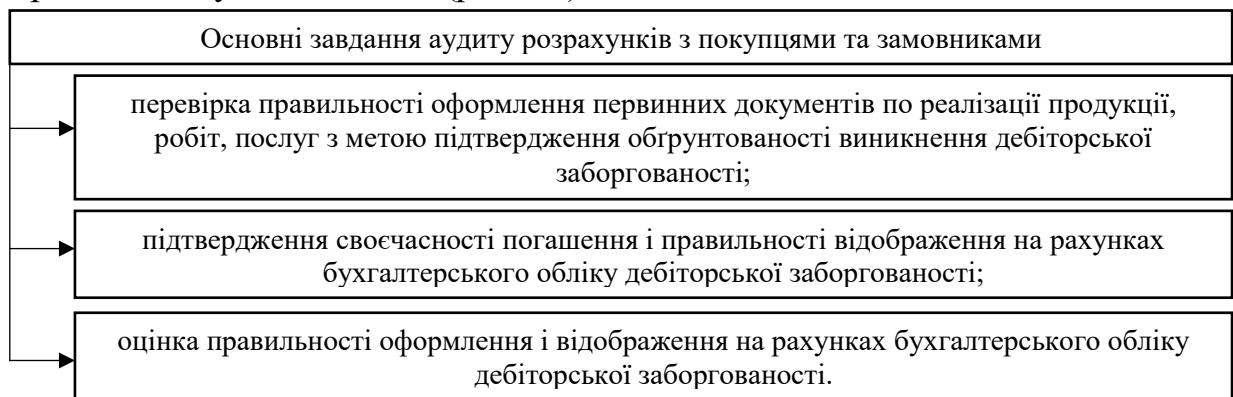

Рис 1.4 Основні завдання аудиту розрахунків з покупцями та замовниками

Джерело: складено автором на основі [17]

Інформаційними джерелами при проведенні аудиту розрахунків з покупцями і замовниками на підприємстві є: наказ про облікову політику підприємства, первинні документи, регістри синтетичного та аналітичного обліку, Головна книга, колективний договір, робочі документи аудитора, що узагальнюють результати контрольних процедур та дозволяють аудитору обґрунтувати власні висновки.

В ході перевірки розрахунків з покупцями і замовниками аудитор встановлює: обґрунтованість сум, віднесених до дебіторської заборгованості підприємства; реалістичність їх оцінки; наявність законних прав у підприємства на передані покупцеві цінності; правильність відображення дебіторської заборгованості на бухгалтерських рахунках і в балансі;

достовірність віднесення дебіторської заборгованості до відповідного періоду і її розкриття у бухгалтерській (фінансовій) звітності за часом погашення (короткострокова, довгострокова, і, в тому числі, прострочена) [17].

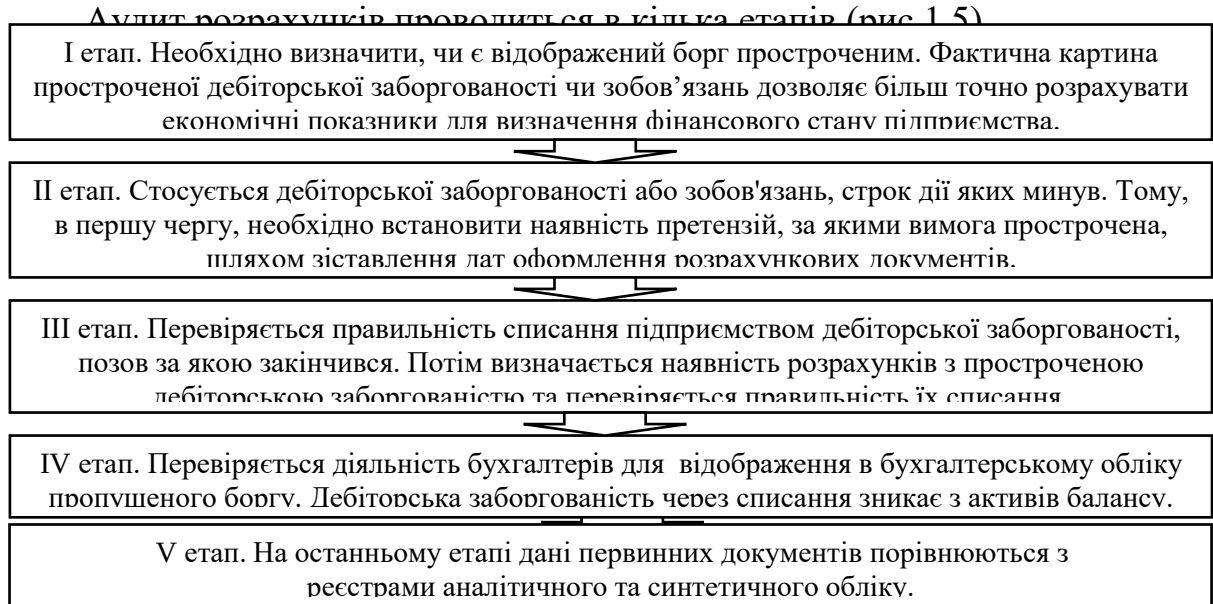

Рис 1.5 Етапи проведення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками

Джерело: складено автором на основі [1]

Облік, аналіз та аудит дебіторської заборгованості в Україні регламентовано наступними нормативними документами (Додаток В) [18]. Напрями законодавчого регулювання розрахунків з покупцями та замовниками наведено на рис. 1.6.

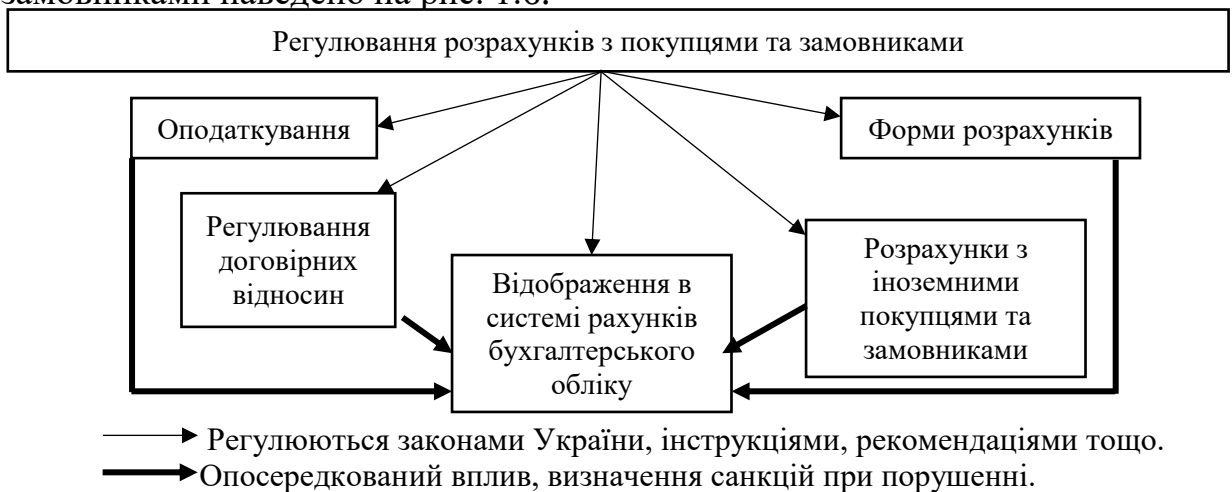

Рис. 1.6 Напрями законодавчого регулювання розрахунків з покупцями та замовниками

Джерело: складено автором на основі [19]

Отже, облік розрахунків з покупцями та замовниками є важливою і складною областю бухгалтерського обліку. Помилки і неточності, які відображають дані аналізу про розрахунки з покупцями і замовниками, а також недотримання норм законодавства може призвести до виникнення бухгалтерських помилок, недоїмки коштів, конфліктів з підрядниками і штрафами, що будуть накладені під час аудиторської перевірки.

1.2. Організаційно – економічна характеристика підприємства «Хюндай Мотор Україна»

ТОВ «Хюндай Мотор Україна» є офіційним дистриб'ютором Hyundai Motor Company на території України з 1999 року. Компанія створена з метою реалізації і надання якісного сервісу автомобілям всесвітньо відомої корейської марки Hyundai в Україні.

ТОВ «Хюндай Мотор Україна» має найбільш розгалужену дилерську мережу (35 автосалонів), яка дозволяє надати високий рівень обслуговування клієнтів по всій країні. Автосалони HYUNDAI - це компактно сплановані центри з продажу та обслуговування автомобілів, що відповідають найсучаснішим європейським стандартам якості і дизайну.

Бренд Hyundai в Україні представлений широким модельним рядом: від малого класу до представницького і позашляховиків.

Автомобілі Hyundai зарекомендували себе як сучасні, надійні і невибагливі в експлуатації. Інноваційність, технологічність, надійність, оптимальне співвідношення ціни і якості, а також високий рівень гарантійного обслуговування, роблять продукцію Hyundai однією з найпопулярніших як в Україні, так і на провідних світових ринках.

Компанія «Хюндай Мотор Україна» надає послуги з сервісного обслуговування легкових та комерційних автомобілів бренду Hyundai через дилерську мережу та послуги з гарантійного обслуговування легкових та комерційних автомобілів бренду, пропонуючи гарантію на 5 років або 100 000 км в залежності від того, що настане раніше [20].

Організаційна структура підприємства показана на рис 1.7.

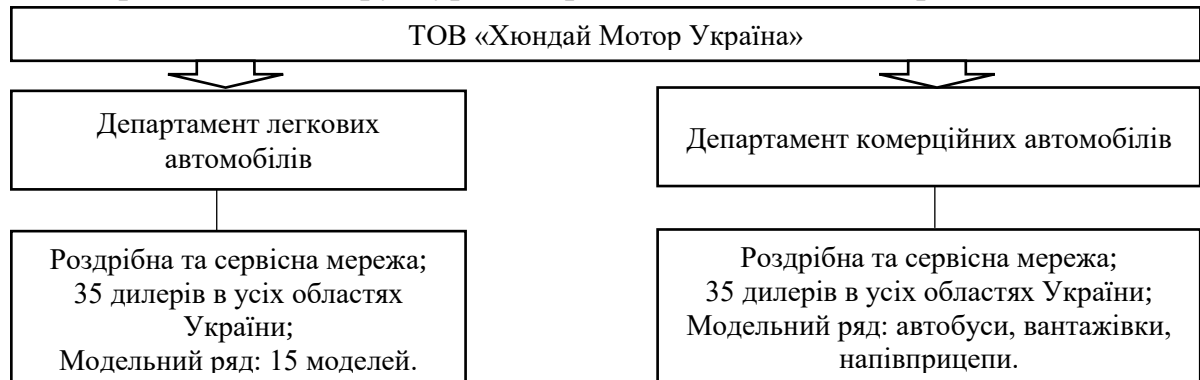

Рис 1.7 Організаційна структура ТОВ «Хюндай Мотор Україна»

Джерело: складено автором на основі [20]

ТОВ «Хюндай Мотор Україна» є одним з провідних операторів на ринку легкових та комерційних автомобілів в Україні, обіймаючи лідируючі позиції у ТОП-10 українських автомобільних імпортерів протягом більш ніж 20 років. У 2021 році компанія посіла 5 місце за продажами нових автомобілів у загальноукраїнському рейтингу з часткою 4.7% (рис 1.8).

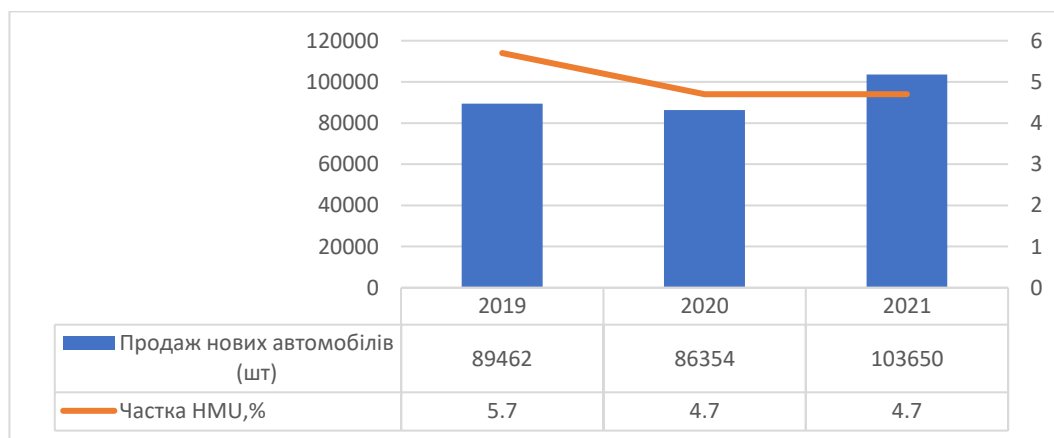

Рис 1.8. Динаміка продажу автомобілів ТОВ «Хюндай Мотор Україна» протягом 2019 – 2021 років

Джерело: складено автором на основі [20]

ТОП - 10 конкурентів ТОВ «Хюндай Мотор Україна» у 2021 році показано на рис 1.9.

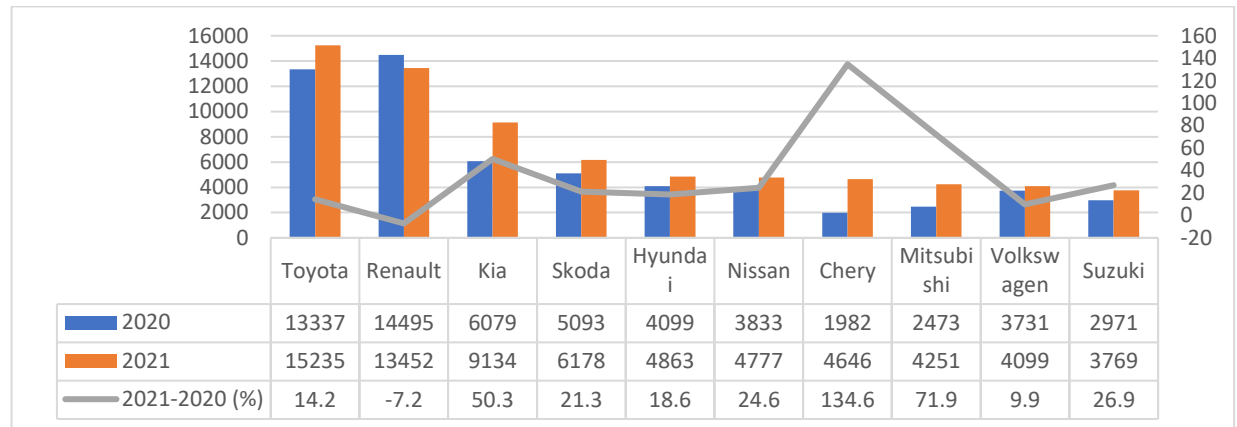

Рис 1.9. ТОП - 10 конкурентів підприємства у 2021 році

Джерело: складено автором на основі [20]

З рис 1.9 бачимо, що протягом 2020-2021 років конкурентне зростання ТОВ «Хюндай Мотор Україна» збільшилось на 18,60%. Виходячи із (Додаток Г) проаналізуємо економічні показники підприємства (табл.1.4).

Таблиця 1.4

Динаміка економічних показників ТОВ «Хюндай Мотор Україна»
протягом 2019-2021 років

Показник	2019	2020	2021	Відхилення (+/-)	Темп приросту, %
				2021 - 2019	2021 - 2019
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис.грн.	2990951	2602372	3862950	871999	29,15
2. Соб. реал. продукції, тис. грн.	2631240	2210300	3280279	649039	24,67
3. Валовий прибуток, тис. грн.	359711	392072	582671	222960	61,98
4. Інші операційні доходи, тис.грн.	77506	55070	48032	-29474	-38,03
5. Адмін-ні витрати, тис. грн.	55133	43962	58609	3476	6,30
6. Витрати на збут, тис. грн.	147466	108371	148839	1373	0,93
7. Інші оп. витрати, тис. грн.	49327	137689	105194	55867	113,26
8. Фінансовий результат від операційної діяльності, тис.грн.	185291	157120	318061	132770	71,65
9. Матеріальні витрати, тис.грн.	1382	3450	3052	1670	120,84
10. Витрати на оплату п-і, тис.грн.	52865	41968	57291	4426	8,37
11. Відрахування на соц. захід тис. грн.	4078	4226	4443	365	8,95
12. Амортизація, тис.грн.	5336	5970	4724	-612	-11,47

13. Інші оп. витрати, тис.грн.	188265	234408	243210	54945	29,18
14. Операційні витрати, тис. грн.	251926	290022	312720	60794	24,13
15. Податок на прибуток, тис.грн.	22522	17030	54517	31995	142,06
16. Чистий прибуток, тис.грн.	102602	77650	248356	145754	142,06

Джерело: складено автором на основі [21]

Дані, проаналізовані в таблиці 1.4, показали наступне: чистий дохід від реалізації продукції за звітний період збільшився на 871999 тис. грн або на 29,15%; інші операційні доходи зменшились на 29474 тис. грн або на 38,03%; валовий прибуток за досліджувані роки збільшився на 222960 тис. грн або на 61,98%. Оцінка операційних витрат виявила, що вони збільшились на 60794 тис. грн або на 24,13%, що відбулося за рахунок збільшення матеріальних витрат на 1670 тис. грн. (на 120,84%), інших операційних витрат на 54945 тис. грн. (на 29,18%) та збільшення витрат на оплату праці на 4426 тис. грн. (на 8,37%) та відрахувань на соціальні заходи на 365 тис. грн. (на 8,95%). Чистий прибуток збільшився на 145754 тис. грн або на 142,06%, що свідчить про покращення ділової активності підприємства протягом останніх двох років.

Здійснимо аналіз головних показників ефективності господарської діяльності ТОВ «Хюндай Мотор Україна» за 2019-2021 роки (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Динаміка основних показників ефективності господарської діяльності
ТОВ «Хюндай Мотор Україна» протягом 2019-2021 років

Показник	2019	2020	2021	Відхилення (+-)	Темп приросту, %
				2021 - 2019	2021 - 2019
Чистий прибуток, тис. грн.	102602	77650	248356	145754	142,06
Фонд оплати праці, тис. грн.	52865	41968	57291	4426	8,37
Чисельність працюючих, чол.	83	64	61	-22	-26,51
Середньорічний виробіток працюючих, тис. грн./чол.	636,93	655,75	939,20	302,27	47,46
Необоротні активи, тис. грн.	178276	117087	102064	-76212	-42,75
Оборотні активи, тис. грн.	845545	925414	1018852	173307	20,50
Власний капітал, тис. грн.	476424	554074	758956	282532	59,30
Довгострокові зобов'язання та забезпечення, тис. грн.	12224	58494	9600	-2624	-21,47
Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	535238	429953	352380	-182858	-34,16
Вартість майна	1023886	1042521	1120936	97050	9,48

Джерело: складено автором на основі [21]

У 2021 році відповідно до результатів господарської діяльності підприємство одержало чистий збиток в сумі 248356 тис. грн, позитивною, загалом, динаміка чистого прибутку є позитивною протягом 2019-2021 років. Протягом звітної періоду фонд оплати праці має тенденцію до збільшення, незважаючи на те що чисельність працюючих за звітний період зменшилась на 22 осіб або на 26,51 %. Середньорічний виробіток за звітний період збільшився на 302,27 тис. грн або на 47,46%. Вартість необоротних активів за 2019 - 2021 роки зменшилась на 76212 тис. грн або на 42,75%. Вартість оборотних активів за звітний період збільшилась на 173307 тис. грн або на 20,50%. Сума власного капіталу на підприємницькій структурі збільшилась на 282532 тис. грн, або на 59,30%. Позитивним чинником є тенденція до зниження довгострокових зобов'язань на підприємстві, за звітний період вони знизились на 2524 тис. грн або на 21,47%. Поточні зобов'язання також знизились за звітний період на 182858 тис. грн або на 34,16%. Загалом сума майна за 2019-2021 роки збільшилась на 97050 тис. грн або на 9,48%.

Динаміка показників ліквідності та платоспроможності ТОВ «Хюндай Мотор Україна» протягом 2019-2021 років показана у табл.1.6.

Таблиця 1.6

Динаміка показників ліквідності та платоспроможності ТОВ «Хюндай Мотор Україна» протягом 2019-2021 років

Показник	2019	2020	2021	Відхиленн я (+-)	Темп приросту, %
				2021 - 2019	2021 - 2019
1.Оборотні активи, тис. грн.	845545	925414	1018852	173307	20,50
2.Запаси, тис. грн.	715315	655602	648831	-66484	-9,29
3.Гроші та еквіваленти, тис. грн.	23876	33766	136052	112176	469,83
4.Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	535238	429953	352380	-182858	-34,16
5.Кое. загальної ліквідності (p1/ p4)	1,58	2,15	2,89	1,31	82,91
6.Кое. швидкої ліквідності (p1- p2)/p4)	0,24	0,63	1,05	0,81	337,50
7.Кое абсолютної ліквідності (p3/p4)	0,04	0,08	0,39	0,35	875,00
8.Власні оборотні кошти, тис. грн. (p1- p4)	310307	495461	666472	356165	114,78

9.Коефіцієнт забезпеченості власними обор. коштами $(p1-p4)/p1$	0,37	0,54	0,65	0,28	75,68
---	------	------	------	------	-------

Джерело: складено автором на основі [21]

За даними табл. 1.6, значення коефіцієнта загальної ліквідності, або коефіцієнта покриття, в 2019 році перебуває в межах норми, визначеної в межах не нижче 1,0...2,0., а у 2020-2021 роках перевищує нормове значення. Загалом значення коефіцієнта загальної ліквідності свідчить про достатність у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» оборотних засобів для покриття поточних зобов'язань в 20189 - 2021 роках - у цьому відношенні стан платоспроможності підприємства є цілком задовільним. Позитивна тенденція спостерігається у підвищенні коефіцієнта швидкої ліквідності від 0,24 в 2019 році до 1,05 в 2021 році. Значення коефіцієнта в 2019-2020 рр. нижче від мінімального нормативного значення 0,7-0,8, - отже платоспроможність підприємства у даних роках була незадовільною, але у 2021 році становила 1,05, що є більше за нормове значення, тобто з такої позиції можна вважати також цілком задовільною. Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності значно нижче нормативного мінімуму (0,2...0,25) у 2019-2020 роках, а у 2021 році перевищило нормове значення. З такої позиції можна вважати також цілком задовільною.

Сума власних оборотних коштів є додатною величиною в 2019-2021 роках, та має тенденцію до більшення на 356165 тис. грн або на 114,78%. Позитивним є те, що протягом аналізованого періоду підприємство могло погасити поточні зобов'язання за рахунок оборотних коштів.

Значення коефіцієнта забезпеченості підприємства власними оборотними коштами відповідає нормативному рівню (мінімум 0,1), та має тенденцію до зростання на 0,28 або 75,68%.

Відповідно до отриманих значень коефіцієнтів ліквідності і платоспроможності ТОВ «Хюндай Мотор Україна» протягом 2019-2021 років можна вважати цілком задовільною.

Розглянемо сукупність показників, які характеризують фінансову стійкість підприємства щодо самостійності, незалежності у використанні власних коштів. Відповідно до стандартів фінансової звітності саме ці показники відображають напрямок фінансової діяльності підприємства. Це діяльність, яка зумовлює зміни розміру і складу власного і позикового капіталу підприємства [22].

Вихідні дані для розрахунку показників фінансової стійкості ТОВ «Хюндай Мотор Україна» протягом 2019-2021 років винесені з балансу підприємства, і відображені в таблиці 1.7, в якій також обчислено значення коефіцієнтів.

Таблиця 1.7

**Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «Хюндай Мотор
Україна» у 2019 – 2021 роках**

Показник	2019	2020	2021	Відхилення (+-)	Темп приросту, %
				2021 - 2019	2021 - 2019
1. Сукупний капітал, тис. грн.	1023886	1042521	1120936	97050	9,48
2. Власні кошти, тис. грн.	476424	554074	758956	282532	59,30
3. Довгострокові зобов'язання та забезпечення, тис. грн.	12224	58494	9600	-2624	-21,47
4. Поточні зобов'язання та забезпечення, тис. грн.	535238	429953	352380	-182858	-34,16
5. Сума зобов'язань, тис. грн.	547462	488447	361980	-185482	-33,88
6. Необоротні активи, тис. грн.	178276	117087	102064	-76212	-42,75
7. Коефіцієнт фінансової стійкості $(p2+p3)/p1$	0,48	0,59	0,69	0,21	43,66
8. Коефіцієнт фінансової автономії $(p2/p1)$	0,47	0,53	0,68	0,21	45,51
9. Коефіцієнт заборгованості $(p5/p1)$	0,53	0,47	0,32	-0,21	-39,60
10. Коефіцієнт фінансової залежності $(p5/p2)$	1,15	0,88	0,48	-0,67	-58,49
11. Коефіцієнт маневреності власного капіталу $(p2-p6)/p2$	0,63	0,79	0,87	0,24	38,31

Джерело: складено автором на основі [21]

За даними табл. 1,7, коефіцієнт фінансової стійкості, який в 2019 році збільшується з 0,48 до 0,69 у 2021 році свідчить про цілком задовільну

ситуацію на підприємстві. Мінімальний нормативний рівень коефіцієнта фінансової автономії (коефіцієнта власності) становить 0,5. Звідси, можна вважати, що для ТОВ «Хюндай Мотор Україна» у 2019 році характерний незадовільний рівень фінансової стійкості (0,48), а протягом наступних двох років показник перевищив нормативне значення на 0,09. Це свідчить про те, що всі зобов'язання підприємства були покриті його власними коштами в 2020 - 2021 роках. Коефіцієнт заборгованості, який характеризує питому вагу залучених коштів у структурі капіталу підприємства, і, отже пов'язані з цим фінансові ризики є оберненим до коефіцієнта автономії і становив в 2019 році 0,53, потім зменшився на 0,21 у 2021 році, отже, спостерігається зниження рівня залучених коштів у структурі капіталу підприємства. Коефіцієнт фінансової залежності відображає збільшення залежності підприємства від джерел зовнішнього фінансування. За звітний період даний показник зменшився на 0,67, що говорить про те, що залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування є дуже низькою. Значення коефіцієнта маневреності власного капіталу є додатним в протягом 2019-2021 років, коливається в межах 0,63 – 0,87, це може вважатись позитивним.

Таким чином, значення розрахункових фінансових коефіцієнтів відображають тенденцію задовільної фінансової стійкості ТОВ «Хюндай Мотор Україна» за 2019 – 2021 років.

Отже, можемо зробити висновок, ТОВ «Хюндай Мотор Україна» є одним із найбільших продавців автомобілів в Україні, динаміка продажу яких за звітний період збільшилась. Проаналізовані нами економічні показники підприємства засвідчують про те, що підприємство є прибутковим, показники ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості є цілком задовільними.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ ПО ТОВ «ХЮНДАЙ МОТОР УКРАЇНА»

2.1. Порядок організації облікового процесу та аналізу розрахунків з покупцями та замовниками

У сучасних умовах ефективні зв'язки підприємства з партнерами залежать від стану організації його документообігу розрахунків з покупцями і замовниками. Раціональне документування обліку розрахунків з покупцями є невід'ємною складовою процесу оперативного та якісного управління підприємством. Якщо на підприємстві не налагоджено документообіг розрахунків з покупцями і замовниками, тоді управління взагалі неефективне, оскільки зростає ймовірність штрафних санкцій через несвоєчасність сплати постачальникам рахунків або оприбуткування цінностей, не контролюються дії матеріально відповідальних осіб, що знижує прибуток підприємства [23].

Загалом облік господарської діяльності і фінансову звітність на ТОВ «Хюндай Мотор Україна» організовано і ведеться відповідно чинного законодавства, а саме Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [24], підприємство дотримується Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій [25].

ТОВ «Хюндай Мотор Україна» розроблено і прийнято до дії внутрішній нормативний документ «Наказ про облікову політику», який є результатом системної роботи керівництва та відповідних фахівців підприємства по його розробці та впровадженню. Відповідно до положення «Наказу про облікову політику» у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» автоматизована система обліку.

Організація облікового процесу розрахунків з покупцями та замовниками на ТОВ «Хюндай Мотор Україна» складається із:

- первинного обліку розрахунків з дебіторами;
- синтетичного та аналітичного обліку розрахунків з дебіторами.

Перед тим, як дослідити обліковий процес розрахунків з покупцями та замовниками, проаналізуємо склад і структуру дебіторської заборгованості на підприємстві (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Склад і структура дебіторської заборгованості на ТОВ «Хюндай Мотор Україна» у 2019 – 2021 роках

Показники	2019		2020		2021		Відхилення у % 2021 до	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	2019	2020
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	13057	15,35	17613	8,73	21210	9,13	62,44	20,42
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	50819	59,75	34393	17,04	173500	74,69	241,41	404,46
Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом	6194	7,28	-	-	-	-	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	14989	17,62	149781	74,23	37574	16,18	150,68	-74,91
Разом	85059	100	201787	100	232284	100	173,08	15,11

Джерело: складено автором на основі [21]

Представлені дані (табл. 2.1) дозволяють зазначити, що дебіторська заборгованість у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» складається заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, заборгованість за розрахунками за авансами та іншої поточної дебіторської заборгованості.

Динаміка загального показника дебіторської заборгованості у господарстві постійно зростає. Так, у 2021 році сума за даною статтею

складала 232284 тис. грн, а це у 3,3 рази більше, ніж у 2019 році. Збільшення суми дебіторської заборгованості у звітному році можна пояснити зростанням заборгованості за виданими авансами на 241,41% порівняно з 2019 роком. Також відмітимо, що у 2020 – 2021 роках дебіторської заборгованості за розрахунками: з бюджетом не було, тоді як у 2019 році сума боргу становила 6194 тис. грн.

Відповідно до облікової політики ТОВ «Хюндай Мотор Україна» для цілей фінансової звітності дебіторська заборгованість класифікується як поточна (отримання очікується протягом поточного року або операційного циклу) або як довгострокова (дебіторська заборгованість, яка не може бути класифікована як поточна). Дебіторська заборгованість класифікується як торгівельна дебіторська заборгованість (що виникає за реалізовані в ході здійснення звичайної господарської діяльності за товари і послуги) і не торгівельна (інша) дебіторська заборгованість. Первинне визнання дебіторської заборгованості здійснюється за справедливою вартістю переданих активів. У фінансовій звітності короткострокова дебіторська заборгованість оцінюється і відображається за чистою вартістю реалізації. Чиста вартість реалізації дебіторської заборгованості оцінюється із врахуванням наданих знижок, повернень товарів і безнадійної сумнівної заборгованості. Для забезпечення покриття іншої заборгованості, на підприємстві створюється резерв під очікуванні кредитні збитки [21].

Бухгалтерський облік дебіторської заборгованості в системі управління ТОВ «Хюндай Мотор Україна» здійснюється з моменту підписання договору, де зазначаються суть та умови угоди, обов'язки сторін щодо виконання умов домовленості та відповідальність сторін у разі порушення таких зобов'язань. Договір вважається укладеним за умови його підписання учасниками угоди [26].

Первинні джерела інформаційного забезпечення обліку дебіторської заборгованості відображено на рис. 2.1.

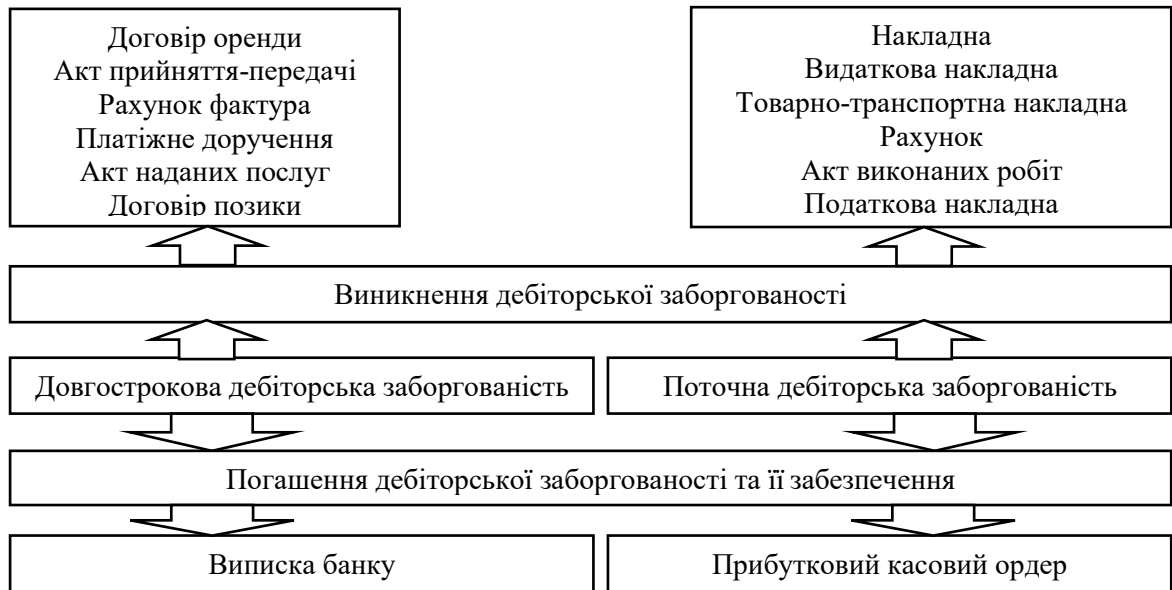

Рис 2.1 Первинні документи з обліку розрахунків з покупцями та замовниками на ТОВ «Хюндай Мотор Україна»

Джерело: складено автором на основі [27]

У всіх цих документах на підприємстві обов'язково вказують: с ким підприємство уклало договір, марка та модель автомобіля, кількість, ціну, суму, дату надходження на склад.

При здійсненні торгової операції ставиться підпис матеріально відповідальної особи, яка прийняла цінності на відповідальне зберігання.

Одночасно з відвантаженням продукції за договором ТОВ «Хюндай Мотор Україна» виписує і передає покупцю розрахункові та інші супровідні документи – рахунок - фактуру, податкову накладну, платіжну вимогу-доручення тощо. Усі ці документи відправляють до бухгалтерії покупця.

Від платників, які порушували терміни оплати, ТОВ «Хюндай Мотор Україна» зазвичай вимагають повню попередню оплату.

Рух первинних документів як складових системи інформаційного забезпечення фінансового обліку дебіторської заборгованості у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» регулюються шляхом створення графіка документообігу. Графік документообігу впроваджено в систему управління ТОВ «Хюндай

Мотор Україна» згідно облікової політики підприємства за наказом керівника підприємства (рис 2.2).

Рис 2.2 Схема обліку розрахунків з покупцями і замовниками у ТОВ «Хюндай Мотор Україна»

Джерело: складено автором на основі [28]

Графік документообігу у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» оформлюють у вигляді переліку робіт зі створення, перевірки й обробки документів.

Детально процес виникнення дебіторської заборгованості у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» наведено на схемі (рис. 2.3):

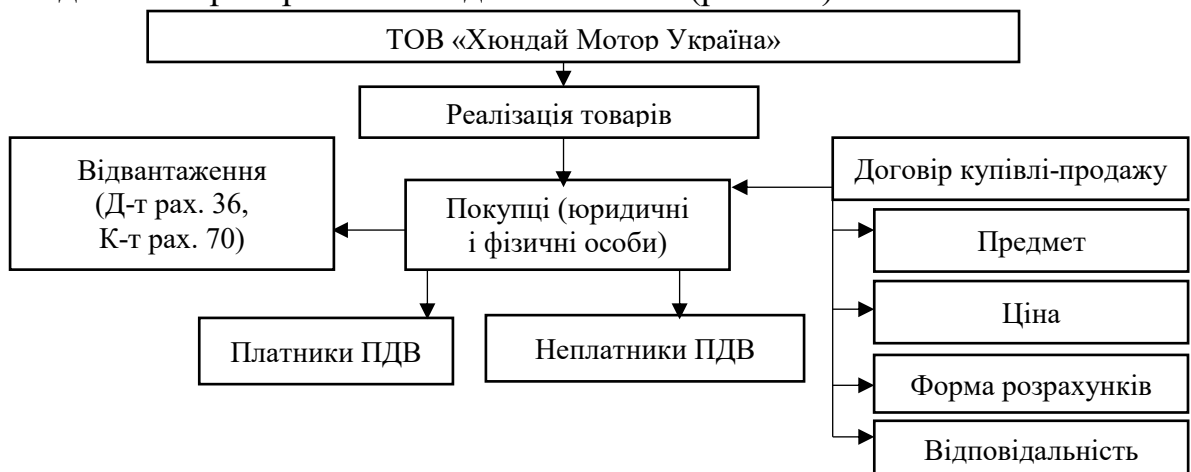

Рис 2.3 Документальне оформлення розрахунків з покупцями та замовниками ТОВ «Хюндай Мотор Україна»

Джерело: складено автором на основі [28]

З рис 2.3 бачимо, що:

1. Оформлюється договір купівлі-продажу продукції, зокрема зерна та соняшнику, між ТОВ «Хюндай Мотор Україна» і підприємством-покупцем.

2. Для забезпечення оплати підприємством-покупцем автомобіля на адресу в ТОВ «Хюндай Мотор Україна» від постачальника виставляється «Рахунок-фактура», в якому вказується кількість, ціна і загальна сума (з урахуванням ПДВ) щодо їх оплати. Покупець продукції перераховує кошти на розрахунковий рахунок ТОВ «Хюндай Мотор Україна» на підставі документу «Платіжне доручення». Підтвердженням здійснення оплати постачальника є виписка банку по розрахунковому рахунку господарства.

3. При само вивозі автомобіля представнику покупця оформлюється Довіреність на одержання товару (цінностей).

4. Видача товарно-матеріальних цінностей зі складу ТОВ «Хюндай Мотор Україна» здійснюється на підставі Товарно-транспортної накладної.

5. У зведеному автоматизованому документі за підсумку періоду наводиться перелік усіх покупців і замовників, також у цьому документі фіксується заборгованість за попередній періоди. За кожним з них показується залишок на початок і кінець місяця та обороти за дебетом і кредитом за звітний місяць. Заповнюються відомість на підставі первинних документів та аркушів-розшифровок. Дебетовий оборот за рахунком 36 переносять в кредит рахунків 70, 71 та ін. на підставі відомостей аналітичного обліку реалізації продукції, матеріалів, робіт.

Сформований графік документообігу є інструментом управлінського обліку в системі інформаційного забезпечення обліку дебіторської заборгованості, який перевіряється та підписується керівником ТОВ «Хюндай Мотор Україна».

Бухгалтерський облік розрахункових операцій у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» виникати при здійсненні таких розрахунків:

- розрахунки по товарним операціям (рахунки 63, 371, 36, 374);
- розрахунки по фінансовим зобов'язанням (рахунки 65, 641, 642);
- розрахунки з робітниками (рахунки 66, 37, 68).

Згідно з діючим Планом рахунків рахунки для обліку розрахункових операцій з дебіторами зосереджені в Класі 3, а з кредиторами - відповідно в Класі.

Розподіл рахунків дебіторів і кредиторів має умовний характер. Через це рахунки 37 «Розрахунки з різними дебіторами» і 68 «Розрахунки за іншими операціями» можуть мати одночасно дебетове і кредитове сальдо та будуть відображені в балансі розгорнуто: в активі та пасиві відповідно.

Так, на рахунках 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» дебіторська заборгованість виникає при попередній оплаті постачальнику за не поставлення ТМЦ (матеріали в дорозі). Кредиторська заборгованість виникає по отриманим від постачальника, але не оплачених йому ТМЦ, по невідфактурованим поставкам.

На рахунках 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» та 37 «Розрахунки з різними дебіторами» субрахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами» дебіторська заборгованість виникає по сумах, виданих постачальникам і підрядчикам авансів, а кредиторська заборгованість - по сумах отриманих від покупців і замовників авансів.

На ТОВ «Хюндай Мотор Україна» за рахунком 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відкрито тільки 1 субрахунок - 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями».

На рахунку 374 «Розрахунки за претензіями» дебіторська заборгованість виникає по виставленим, але не сплаченим претензіям, по штрафам, пеням, неустойкам, по помилково знятим з розрахункового рахунка сумах. Кредиторська заборгованість виникає по отриманим претензіям, по помилково зарахованим на розрахунковий рахунок сумах [29].

На рахунку 66 «Розрахунки по оплаті праці» субрахунок 662 «Розрахунки з депонентами» кредиторська заборгованість (депонентська заборгованість) виникає по сумах не виданої депонованої заробітної плати, дебіторської заборгованості на рахунку 66 не повинно бути.

На рахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами» дебіторська заборгованість виникає по сумах, виданим під звіт, по яким не дано звіту. Кредиторська заборгованість виникає по сумах перевитрат підзвітної особи, не відшкодованих йому на дату складання балансу.

На рахунку 375 «Розрахунки по відшкодуванню завданих збитків» дебіторська заборгованість виникає по сумах, що підлягають відшкодуванню з винних осіб за недостачу грошових коштів і ТМЦ, а також псування і збитки. Кредиторська заборгованість виникає тоді, коли нестачу віднесли на винну особу, але потім суд відмовив по утриманню з неї. Кредиторської заборгованості по рахунку 375 не має бути.

На рахунках 65, 68, 69 дебіторська заборгованість виникає по переplatі, а кредиторська заборгованість - по заборгованості відповідно позабюджетним організаціям, бюджету і органам соцстраху.

За дебетом рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» відображується продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, за кредитом - сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків. Сальдо рахунка відображує заборгованість покупців та замовників за одержану продукцію (роботи, послуги) [30].

Приклад облікового відображення розрахунків з покупцями і замовниками у досліджуваному підприємстві наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Витяг із журналу реєстрації операцій щодо розрахунків з покупцями та замовниками ТОВ «Хюндай Мотор Україна», вересень 2021 рік

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки		Сума, тис. грн
		дебет	кредит	
1	Відображено дохід від реалізації автомобілів (750 тис. грн/шт. × 20 шт.) = 15 000 тис. грн	361	701	15 000

Продовження таблиці 2.2

2	Нараховано ПДВ (625 тис. грн/шт. × 20 шт. × 20 % = 2 500 тис. грн)	701	641	2500
3	Списана собівартість реалізованих автомобілів	90	27	10000
4	Надійшли кошти від покупця	311	361	15000
5	Віднесено на фінансовий результат суми в порядку закриття рахунків обліку доходів і витрат	701	791	12500

Джерело: складено автором на основі [21]

Проаналізуємо більш детально таблицю 2.3. Підприємство реалізувало покупцю готову продукцію, а саме: партію автомобілів у кількості 20 шт. Виробнича собівартість виробу становить 500 тис. грн. у розрахунку на одиницю, продажна ціна — 625 тис. грн, крім того, ПДВ — 125 тис. грн, продажна ціна разом з ПДВ становить 750 тис. грн

Зазначимо, що аналітичний облік розрахунків ведеться за кожним покупцем та замовником окремо, аналогічно як і за кожним пред'явленим до сплати рахунком.

Облік розрахунків за виданими авансами ведуть на балансовому рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами». Авансові платежі оформляються платіжними дорученнями, в яких робиться посилання на відповідний нормативний акт або договір. Видані постачальникам та підрядчикам аванси відображуються підприємством по дебету рахунка 37 «Розрахунки з різними дебіторами» субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами» і кредиту рахунка 31 «Рахунки в банках» [18].

По кредиту субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами» і дебету рахунка 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» відображується сума заліку за одержані від постачальників товарно-матеріальні цінності або прийняті від підрядника повністю виконані роботи.

Записи за субрахунком 374 роблять на підставі актів приймання вантажів, рішень арбітражних органів, виконавчих листів, письмових погоджень на задоволення претензій, виписок банку [18].

Порядок записів за субрахунком 374 «Розрахунки за претензіями» наведено на рис. 2.4.

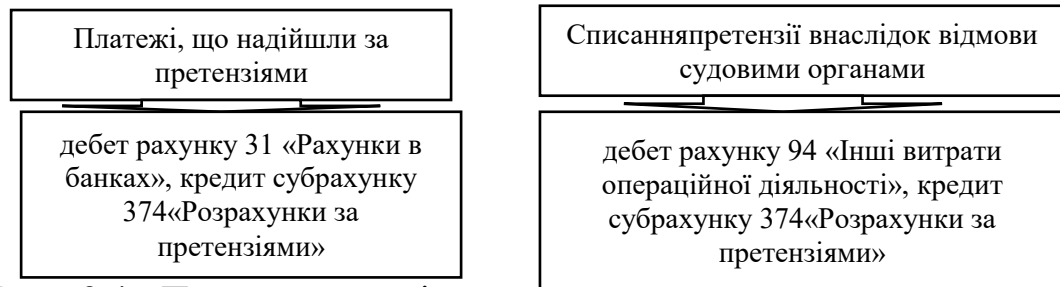

Рис 2.4 Порядок записів за субрахунком 374 «Розрахунки за претензіями» на ТОВ «Хюндай Мотор Україна»

Джерело: складено автором на основі [20]

Зазвичай у договорах на поставку автомобілів у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» за взаємною згодою з покупцем визначають погоджений розмір збитків, що підлягають відшкодуванню, у твердій сумі або у вигляді відсоткових ставок залежно від обсягу невиконання зобов'язання чи строків порушення зобов'язання сторонами.

У випадках прострочення платежу покупцями підприємства сплачується пеня в розмірі, який не може перевищувати подвійної облікової ставки Національного банку України, що діяла в період, за який стягується пеня. Строк позовної давності при стягненні неустойки становить один рік, основний строк позовної давності - три роки.

Нарахування неустойки у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» відображається за кредитом субрахунку 715 «Одержані штрафи, пені, неустойки» і за дебетом субрахунку 374 «Розрахунки за претензіями». Отримання неустойки записується в дебет субрахунку 311 «Поточні рахунки в національній валюті» і кредит субрахунку 374.

Штрафи, пені, неустойки, визнані ТОВ «Хюндай Мотор Україна», відносяться до складу інших операційних витрат: дебет субрахунку 948 «Визнані штрафи, пені, неустойки» і кредит субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» [18].

Відповідно до МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», а також положень облікової політики ТОВ «Хюндай Мотор Україна» застосовує модель знецінення, засновану на очікуваних кредитних збитках, в результаті чого визнається резерв на покриття збитків до виникнення кредитних збитків, для цього може бути використана матриця оціночних резервів.

Щодо аналізу розрахунків з покупцями і замовниками, то виходячи із таблиці 2.1 більш детально проаналізуємо резерви дебіторської заборгованості на підприємстві. При створенні резерву торгівельної дебіторської заборгованості, Товариство керувалося матрицею (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Резерв торгівельної дебіторської заборгованості на підприємстві

Товарна дебіторська заборгованість за термінами виникнення	Очікуваний кредитний збиток, %	Сума дебіторки, грн	Сума резерву, грн
1-30 днів	0,05%	19 839 840,87	9 919,92
31-90 днів	5,00%	63 768,01	3 188,40
91 -180 днів	10,00%	830 051,26	41 502,20
181 -360 днів	50,00%	567 638,50	56 763,85
більше 360 днів	100,00%	40 455,00	20 227,50
		12 510 066,74	1 222 040,42

Джерело: складено автором на основі [21]

З табл. 2.3 бачимо, що у 2021 році створено резерв під очікувані кредитні збитки для товарної дебіторської заборгованості в сумі 1 222 041,00 грн.

Для забезпечення покриття іншої заборгованості по рах. 37 та 63 на підприємстві створюється резерв під очікувані кредитні збитки. Відповідно до облікової політики величина резерву визначається на підставі причин вірогідності дефолту окремих дебіторів. Сумнівність заборгованості визначається з використанням інформації попередніх звітних періодів і враховуючи чинники наявності об'єктивних свідок того, що Товариство не зможе стягнути дебіторську заборгованість.

При створенні резерву іншої дебіторської заборгованості, Товариство керувалося матрицею (табл.2.4).

Таблиця 2.4

Резерв іншої дебіторської заборгованості на підприємстві

Інша дебіторська заборгованість за термінами виникнення	Очікуваний кредитний збиток, %	Сума дебіторки, грн	Сума резерву, грн
1-30 днів	1,00%	23 423 462,19	234 234,62
31-90 днів	5,00%	171 831,39	8 591,57
91-180 днів	10,00%	65 821,71	6 582,17
181-360 днів	50,00%	28 379 863,33	14 189 931,67
більше 360 днів	100,00%	76 795 362,12	76 795 362,12
		128 836 340,74	91 234 702,15

Джерело: складено автором на основі [21]

При створенні резерву для дебіторської заборгованості за виданими авансами, Товариство керувалося матрицею (табл.2.5).

Таблиця 2.5

Резерв дебіторської заборгованості за виданими авансами

Дебіторська заборгованість за виданими авансами за термінами виникнення	Очікуваний кредитний збиток, %	Сума дебіторки, грн	Сума резерву, грн
1 -30 днів	1,00%	101 701 238,11	1 017 012,38
31 -90 днів	5,00%	70 343 802,63	3 517 190,13
91-180 днів	10,00%	6 817 673,53	681 767,35
181-360 днів	50,00%	10 285,00	5 142,50
більше 360 днів	100,00%	22 292,66	22 292,66
		178 895 291,93	5 243 405,03

Джерело: складено автором на основі [21]

Згідно розрахунку суму резерву під очікувані кредитні збитки по іншій дебіторці становить 96 478 107,18 грн. Враховуючи той факт, що за 2021 рік резерв сумнівної заборгованості використаний не повністю, зменшуємо резерв 2022 р на суму 14 656 622,92 грн. створюємо резерв на суму 81 821 484,81 грн,

Отже, організація обліку та рух первинних документів як складових системи інформаційного забезпечення фінансового обліку дебіторської заборгованості на підприємстві, регулюються шляхом створення графіка документообігу. Графік документообігу впроваджено в систему управління підприємства згідно з обліковою політикою за наказом його керівника. Відповідно до положення «Наказу про облікову політику» у ТОВ «Хюндай

Мотор Україна» функціонує автоматизована система обліку. Проведений аналіз організації синтетичного і аналітичного обліку розрахункових операцій свідчить, що на ТОВ «Хюндай Мотор Україна» облік на даному підприємстві відповідає загальним вимогам ведення.

2.2. Організація аудиту розрахунків з покупцями та замовниками

У господарській діяльності підприємства важливу роль посідають розрахункові операції, і тому достовірність їх відображення в обліку потребує особливої уваги. Отримуючи кошти за реалізовану продукцію підприємство здійснює виплату заробітної плати працівникам, розраховується з бюджетом, а також зі своїми кредиторами. Тому важливо, щоб інформація яка надходить до керівництва про стан розрахунків покупців та замовників була актуальною.

Основним джерелом інформації про фінансовий стан суб'єктів господарювання є фінансова звітність, яка ґрунтується на узагальнених даних фінансового обліку. Дані про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності виступають джерелом інформації для проведення фінансового й економічного аналізу й оцінки розрахункової дисципліни [31].

Схема аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на ТОВ «Хюндай Мотор Україна» показана на рис 2.5.

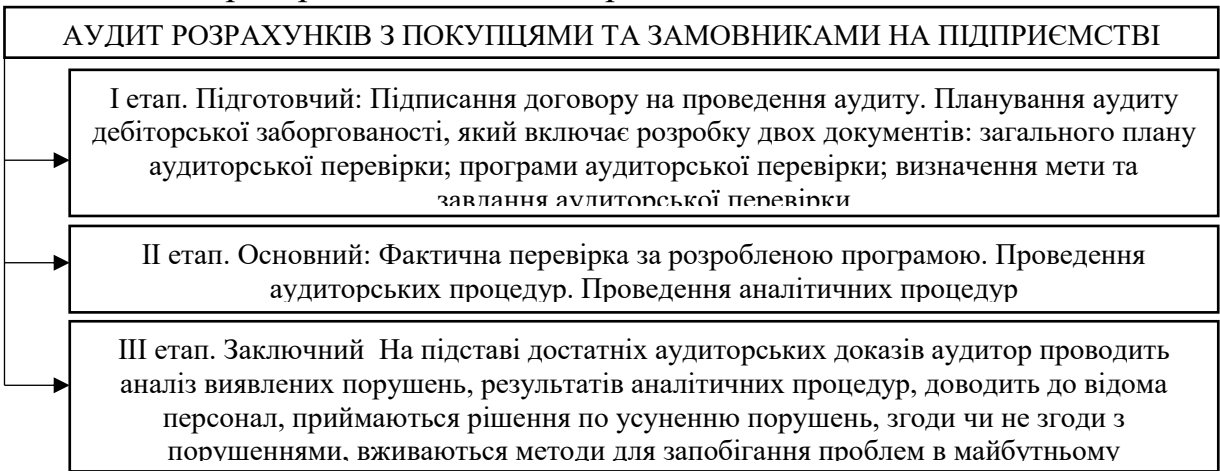

Рис 2.5 Схема аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на ТОВ «Хюндай Мотор Україна»

Джерело: складено автором на основі [31]

Мета аудиту на ТОВ «Хюндай Мотор Україна»: встановлення правильності ведення розрахунків з покупцями і замовниками за отримані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи й надані послуги.

Основними завданнями проведення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на ТОВ «Хюндай Мотор Україна» є: забезпечення юридичної обґрунтованості кожної суми дебіторської та кредиторської заборгованості; вивчення причин виникнення заборгованості та прорахування їх наслідків; здійснення заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості та з'ясування існування реальної можливості погашення кредиторської заборгованості; регулярне проведення інвентаризацій розрахунків на підприємстві та контроль за строком позовної давності [33].

Аудит розрахунків з покупцями та замовниками на досліджуваному підприємстві поділяється на внутрішній та зовнішній. Внутрішній аудит здійснює аудиторський комітет а зовнішній аудиторська компанія, що визначається через проведення конкурсу, організованим аудиторським комітетом.

Об'єкти аудиту стану розрахунків з покупцями і замовниками на ТОВ «Хюндай Мотор Україна» показано на рис 2.6.

Рис. 2.6. Об'єкти аудиту стану розрахунків з покупцями і замовниками на ТОВ «Хюндай Мотор Україна»

Джерело: складено автором на основі [32]

Важливим джерелом інформації для забезпечення управління дебіторською заборгованістю є [34]:

- первинні документи, які є підставою для запису інформації щодо дебіторської заборгованості;
- дані синтетичного та аналітичного обліку;
- форма розрахункових операцій, що використовуються на підприємстві (оплата грошима, векселями, застосування бартерних операцій тощо);
- оцінка дебіторської заборгованості;
- розрахунок сумнівного боргу;
- класифікація дебіторської заборгованості та наявність необхідних відповідних роз'яснень у примітках до фінансової звітності [35].

В якості джерел інформації при зовнішньому аналізі дебіторської заборгованості використовуються дані бухгалтерського балансу і пояснень до нього, а саме [20]:

- Форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)».
- Форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».
- Форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності».
- Звіт про дебіторську та кредиторську заборгованість підприємства.
- Аналітична інформація відділу продажів.

Для внутрішнього аудиту, разом із звітами та контрактами з покупцями та замовниками залучаються також дані з бухгалтерських реєстрів (журнали-ордери, відомості обліку розрахунків з покупцями і замовниками, постачальниками і підрядниками за авансами виданими, підзвітними особами, іншими дебіторами).

Зауважимо, що подібна інформація використовується при аналізі кредиторської заборгованості також. При аналізі дебіторської заборгованості

спочатку враховується загальна вартість дебіторської заборгованості та вже потім зміни окремих чинників, що впливають на динаміку показників.

На ТОВ «Хюндай Мотор Україна» створено аудиторський комітет (Додаток Д) [20].

Аудиторський комітет ТОВ «Хюндай Мотор Україна» здійснює попередній контроль розрахунків з контрагентами, який включає обов'язковий аналіз потенційних покупців у питаннях мінімізації імовірності невиконання ними зобов'язань, що, в свою чергу, є основним з чинників в процесі прийняття рішення про співпрацю з тим чи іншим клієнтом.

У ході аналізу аудиторський комітет здійснює суб'єктивну оцінку репутації потенційного контрагента, яка базується на досвіді попередніх відносин, стані платіжної дисципліни, а також власних спостережень та інформації, отриманої від інших контрагентів.

Крім того, за вимогою керівництва підприємства покупці ознайомлюють контролера з фінансовою звітністю за попередні періоди для вивчення та аналізу основних показників, які характеризують надійність їх фінансового становища, а саме платоспроможності, ліквідності, кредитоспроможності, стійкості тощо.

Таким чином, в процесі здійснення контролю договірних процесів у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» перевіряють, по-перше, відповідності змісту договорів нормативно-правовій базі України, а по-друге, формалізують процес укладання договорів, тобто чи враховані при цьому усі важливі аспекти, обов'язкові реквізити (строки, умови розрахунків, відповідальності за порушення договірних зобов'язань тощо).

Ті дебітори, з якими не укладено договорів, перевіряються більш ретельно у процесі внутрішнього поточного контролю.

Зокрема, після перевірки наявності та достовірності укладених договорів, аудиторський комітет ТОВ «Хюндай Мотор Україна» аналізує повноту виконання договірних зобов'язань. З цією метою здійснюється

перевірка достовірності видачі зі складу продукції. Інвентаризація матеріальних цінностей на складі показує достовірність даних, зазначених в облікових документах. В свою чергу, це дає можливість орієнтуватися на дані саме складського обліку. Після цього аудиторський комітет суцільним методом порівнює дані складського обліку з даними отриманих первинних документів за кожен другий місяць. У випадку розбіжностей у досліджуваному господарстві повідомляють покупця у такій послідовності. В такій ситуації керівник підприємства повідомляє про цей факт покупцю й надіслати йому такі виправлені документи: копії супровідних документів або відомості фактичної наявності продукції з даними, що зазначені в документах, виписаних покупцю; акт про виявлення нестачі продукції;

інші документи, які свідчать про причини виникнення нестачі (аналіз продукції, комерційні акти тощо).

Також при проведенні внутрішнього контролю дебіторської заборгованості з'ясовується, чи немає випадків пред'явлення претензій покупцями, з якими є дебіторська заборгованість із терміном, по якій закінчився термін погашення [36].

Результати перевірки розрахунків з покупцями керівник ТОВ «Хюндай Мотор Україна» відображає в робочих документах, якими є акти, відомості, таблиці, довідки. Зокрема, перевірку повноти відвантаження продукції зі складу у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» відображають у довільному документі (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Перевірка повноти відображення в обліку продажу автомобілів у
ТОВ «Хюндай Мотор Україна» у 2021 році (тис. грн)

№	Найменування покупця	Номери рахунків	Значаться по рахунку, тис. грн	Фактично підтверджено покупок, тис. грн	Відхилення , тис. грн
1	ТОВ «МІДАЛ»	№7 від 03.01.2021	5120,10	5120,10	-

Продовження таблиці 2.6

2	ТОВ «ТОРСТІ»	№15 від 18.10.2021	6120,0	6120,0	-
Разом			11240,1	11240,1	-

Джерело: складено автором на основі [20]

З даних, які наведені в цьому документі, можна встановити невідповідність записів у регістрах бухгалтерського обліку ТОВ «Хюндай Мотор Україна» та даних, які відображені в документах покупця. При наявності розбіжностей аудиторський комітет з'ясовує їх причину та приймає подальші рішення з її виправлення.

Результативність контролю залежить від постійного моніторингу та аналізу величини дебіторської та кредиторської заборгованості, також їх впливу на фінансовий стан підприємства. На цьому етапі аудиторський комітет ТОВ «Хюндай Мотор Україна» визначає, по-перше, визначають оптимальний розмір дебіторської заборгованості, яка, як правило, для забезпечення своєї оптимальності має бути вдвічі більше кредиторської заборгованості. Це важливо для прискорення оборотності цих двох показників. Вважається, що сприятливою є ситуація, коли період обороту дебіторської заборгованості підприємства менший, ніж період обороту кредиторської, оскільки за таких умов підприємство може погасити свої зобов'язання за рахунок коштів, що надходять від дебіторів. Такий контроль дозволяє підприємству підвищити імовірність погашення боргу, і відповідно, зменшити ризик з перетворення її в безнадійну, що в свою чергу позитивно відображається на діяльності підприємства.

Зауважимо, що у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» систематично проводять інвентаризацію заборгованості шляхом перевірки первинних документів, які є основою для проведення розрахунків та відображення операцій в обліку, а також шляхом звірки залишків з контрагентами (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз динаміки заборгованості ТОВ «Хюндай Мотор Україна» за рахунком 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками», 2021 р.

№	Найменування покупців	Дата виникнення заборгованості	Сальдо заборгованості, тис. грн		Сальдо, яке підтверджене	
			дебетове	кредитове	сума, тис. грн	примітки
1	ТОВ «МІЛФ»	02.03.2021 р.	4820,1	-	4820,1	-
2	ПАТ «РОЙС»	18.05.2021 р.	5120,1	-		Непідтверджено
3	ТОВ «МАЗ»	10.06.2021 р.	31520	-	31520	-
4	ВАТ «ПІВДЕН - МАШ»	12.07.2021 р.	-	3110	3110	кредит
	Усього:	X	20380	12450	10540	кредит
	у тому числі не підтверджена		55450,6	15300	44100,3	-
	дебетове		-	-	30760,3	дебет
	кредитове		-	-	13380,0	кредит

Джерело: складено автором на основі [21]

Особливу увагу звертають на санкціонованість та законність торгових операцій. Дані контрольні процедури дозволяють розподілити дебіторську заборгованість залежно від строків її погашення на нормальну, прострочену та безнадійну. В цьому випадку на рівні документальної перевірки з'ясовують, відповідальну особу щодо своєчасності розрахунків з дебіторами, та визначити причини порушення строків надходження коштів.

Процедура стягнення заборгованості починається у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» самостійно, власними силами і методами. При самостійному управлінні заборгованістю використовуються виключно ресурси підприємства (трудові, фінансові, технічні).

Таким чином, при внутрішньому аудиті документального відображення вибуття продукції керівник аудиторський комітет зазвичай перевіряє правильність оформлення та дійсності первинних документів (ТТН, накладних, рахунків-фактур, актів). Перевірка реєстрації довіреностей показала, що підприємство обмежено відпускає матеріальні цінності через

довіренних осіб, найчастіше доставка здійснюється транспортом покупця або замовника. При цьому встановлено, що на підставі довіреностей жодного несвоєчасного та неповного оприбуткування матеріальних цінностей не спостерігалось. Суцільна перевірка аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками на основі типових форм первинних документів показала, що облік ведеться ретельно, жодних відхилень не виявлено.

Перевірка кореспондуючих рахунків за розрахунками з покупцями та замовниками свідчить, що дані операції відображаються в одній і тій же сумі на відповідних кореспондуючих рахунках з детальною аналітикою. Це підтверджує достовірність проведених операцій [37].

На досліджуваному підприємстві, щороку проводять незалежний аудит. (фінансова звітність за рік, що закінчився 31 грудня 2021 року ТОВ «Хюндай Мотор Україна» та звіт незалежного аудитора (Додаток Е) [20].

Він складається з таких етапів:

1. Вибір об'єкта для перевірки. Порядок конкурсного відбору суб'єктів аудиторської діяльності на проведення аудиту фінансової звітності ТОВ «Хюндай Мотор Україна» показано у (Додаток Є) [20]. В нашому випадку це аудиторська компанія «КРОУ Україна».

2. Підготовка і затвердження плану проведення внутрішнього аудиту підприємства у визначений період. На підприємстві аудит проходить кожен рік. 31 грудня кожного року, на офіційному сайті, публікуються звіти незалежного аудитора, за поточний рік.

3. Підготовка нормативної бази, програми і документів, що підтверджують повноваження аудиторів, яка застосовується до обраного об'єкта за затвердженим планом. Нормативною базою обраного підприємства є звіт про фінансові результати (звіту про сукупний дохід), звіт про зміни у власному капіталі та звіт про рух грошових коштів за рік, що закінчився зазначеною датою, та приміток до фінансової звітності, включаючи стислий виклад значущих облікових політик.

4. Пред'явлення повноважень і проведення обстеження об'єкта внутрішнього аудиту. На підприємстві аудит проводить сертифікований аудитор.

5. Оцінка стану об'єкта, що перевіряється, і формулювання висновків, які характеризують його стан. Консультування під час перевірки, обговорення матеріалів у керівництва об'єкта, що перевіряється. Контролююча компанія повідомляє тим, кого наділено найвищими повноваженнями, разом з іншими питаннями інформацію про запланований обсяг та час проведення аудиту та суттєві аудиторські результати, включаючи будь-які суттєві недоліки заходів внутрішнього контролю, виявлені нами під час аудиту.

6. Доповідь особі, яка призначила перевірку. Розроблення заходів і опрацювання рішень, які сприяють усуненню виявлених порушень і недоліків із застосуванням відповідних санкцій до об'єктів, які контролюються, винних посадових і матеріально відповідальних осіб;

7. Організація подальшого контролю за виконанням розроблених заходів і прийнятих рішень.

Зміст перерахованих вище технологічних етапів внутрішнього аудиту може бути деталізований з урахуванням виду діяльності підприємства та рівня його контролю. Результати перевірок оформлюються актами, довідками або звітами у довільній формі залежно від виду контрольної роботи [1].

Перевірка вважається закінченою, коли виявлені порушення усунені, а фінансово-господарська діяльність підрозділу, що перевіряється, забезпечує повний господарський розрахунок і раціональне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Наявність ефективного аудиту стає невід'ємною складовою успішного розвитку господарської діяльності в умовах швидких змін зовнішнього середовища, ускладнення процесів управління, розподілу функцій володіння та управління бізнесом. Використання знань і досвіду внутрішніх аудиторів для виявлення внутрішніх резервів підприємства, визначення пріоритетних

напрямів його розвитку, оцінки ризиків і управління дає змогу підвищити фінансову стійкість і конкурентоспроможність підприємства.

Отже, у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» аудит розрахунків з дебіторами обумовлюється особливостями господарської діяльності підприємства. Так, аудиторський комітет, який є членом уповноваженим органом підприємства, контролює кількість і вартість автомобілів, яка реалізується, склад покупців, договірні відносини з ними, строки оплати та фактичне її здійснення. На підставі документального, арифметичного контролю керівник вживає заходи щодо своєчасного погашення дебіторської заборгованості. Слід зазначити, що за період дослідження вся дебіторська заборгованість є поточною. Якщо строки її погашення були не дотримані покупцями, то використовувались такі заходи як нагадування, взаємна перевірка обсягів і термінів оплати, подовження строків тощо.

РОЗДІЛ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ ПО ТОВ «ХЮНДАЙ МОТОР УКРАЇНА»

Головним із ключових завдань у вирішенні проблем, котрі виникають під час поточного управління підприємства із позиції оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю є вдосконалення організації обліку розрахунків із покупцями та із замовниками на установі.

Безнадійна заборгованість в Україні займає дуже важливе місце в складі всієї заборгованості на сьогоднішній день. Проблемою підприємства є не лише те, що борги не повертаються, а і те, що досить важко оцінити суму ймовірної безнадійної заборгованості, розрахувати резерв для її списання і, тим більше, списати її у бухгалтерському обліку. Огляд численних публікацій стосовно питань дебіторської заборгованості в економічній літературі, наукових статтях та спеціальних виданнях дає можливість стверджувати, що дане питання актуальне на сьогоднішній день [38].

Дослідивши обліковий процес розрахунків з покупцями та замовниками на ТОВ «Хюндай Мотор Україна», можемо сказати що, перше що необхідно зробити в даному напрямі, це удосконалити процес документування розрахунків з замовниками.

У (Додаток Ж) [39] відображена удосконалена схема здійснення розрахунки з замовниками за на ТОВ «Хюндай Мотор Україна».

Заходи щодо удосконалення обліку, аудиту розрахунків з покупцями та замовниками ТОВ «Хюндай Мотор Україна» показано у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Заходи щодо удосконалення обліку, аудиту розрахунків з покупцями та замовниками ТОВ «Хюндай Мотор Україна»

Напрямок дій	Шляхи втілення	Очікуваний результат
Політика жорсткого контролю при укладанні договорів	1) накопичення більше інформації про майбутнього покупця; 2) укладання договору поруки; 3) обов'язковий пункт договору – «Штрафні санкції» за невиконання домовленостей	Впевненість про фінансову стійкість партнерів, можливість своєчасного повернення коштів
Надання знижок покупцям, які розраховують по передоплаті	Введення статті «Знижки» до договорів реалізації	Збільшення надходжень грошових коштів до підприємства, а саме, по передоплаті. Це призведе до скорочення деб. заборгованості
Включення в практику механізму повернення деб. заборгованості	Рефінансування ДЗ (факторинг, форфейтинг, облік або дисконт векселів, переговори з боржниками)	Можливість прискорення процесу погашення деб. заборгованості
Пошук можливостей збільшення кількості покупців і замовників	Укладання договорів на менші обсяги поставок	1) зменшення масштабів ризику несплати боргів; 2) зниження залежності від якогось конкретного покупця
Створення резерву сумнівних боргів (РСБ)	Необхідною умовою управління на підприємстві є нарахування РСБ	За рахунок списаного РСБ списуватиметься безнадійна дебіторська заборгованість, по якій минув строк позовної давності, це призведе до скорочення витрат на резерв сумнівних боргів (17% від ДЗ)

Джерело: складено автором на основі [37]

Також, не менш важливими пріоритетними напрямками в обліку розрахунків з покупцями і замовниками на ТОВ «Хюндай Мотор Україна» мають стати:

1. Удосконалення обліку дебіторської заборгованості:
 - введення «Стандарту обліку дебіторської заборгованості», де буде зазначено: назва покупця, обсяг закупівлі, групи по строкам погашення (платіжний календар зі строків погашення заборгованості з обов'язковим зазначенням: дати та/або терміну погашення) і т.д.
 - введення до внутрішнього Плану рахунків:
 - а) 361.1 - прострочена дебіторська заборгованість за розрахунками з вітчизняним покупцем строком від 0-3 міс.;

- б) 361.2 - прострочена дебіторська заборгованість за розрахунками з вітчизняним покупцем строком від 3-6 міс.;
- в) 361.3 - прострочена дебіторська заборгованість за розрахунками з вітчизняним покупцем строком від 6-12 міс.;
- г) 361.4 - прострочена дебіторська заборгованість за розрахунками з вітчизняним покупцем понад 12 міс.;
- д) деталізувати р.38 : «Резерв витрат на сумнівні борги покупців за відвантажені товари (виконані, надані послуги) «Резерв витрат на безнадійні борги покупців за відвантажені товари, (виконані, надані послуги). Очікуваним результатом стане: деталізація вимог щодо облікового забезпечення управління дебіторською заборгованістю [37];
- потребують розробки також моделі співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей і певного інструментарію, який дозволив би швидко та якісно виявляти негативні явища, що впливають на кількісні та якісні зміни цих заборгованостей. Бажаним є співвідношення, коли 49 кредиторська заборгованість переважає дебіторську на 10-20% [1].

2. Систематичне проведення інвентаризації заборгованості. Підприємство має розробити схему заходів для інвентаризації розрахунків із покупцями, наприклад, у такий спосіб. Це посилить систему внутрішнього контролю та дасть основу для прийняття відповідних управлінських рішень, які й дадуть змогу зменшити рівень дебіторської заборгованості [40].

Для управління дебіторською заборгованістю та зниження ризику її виникнення в ТОВ «Хюндай Мотор Україна» потрібно використовувати такі заходи:

- контроль за станом розрахунків з дебіторами для зменшення чи ліквідації простроченої заборгованості;
- орієнтація на більшу кількість дебіторів для зменшення ризику несплати одним або кількома великими дебіторами;

- лімітування дебіторської заборгованості, тобто встановлення максимальних сум кредитування контрагентів, наприклад, при продажу товарів в кредит;
- ретельний юридичний аналіз договірної документації. Використання в договорі пункту про санкції за порушення умов співпраці та інших способів забезпечення зобов'язань;
- страхування ризиків (найпоширеніший спосіб);
- самострахування ризиків, пов'язаних з дебіторською заборгованістю, зокрема шляхом створення резерву сумнівних боргів [40].

Щодо удосконалення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на ТОВ «Хюндай Мотор Україна» то необхідно в першу чергу удосконалити план аудиту розрахунків з покупцями та замовниками (табл.3.2).

Таблиця 3.2

Удосконалений план аудиту розрахунків з покупцями та замовниками
на ТОВ «Хюндай Мотор Україна»

Етапи	Мета аудиту	Методи перевірки	Аудиторські докази
Підгот овчий	Виявлення особливостей діяльності підприємства. Виявлення умов договірних відносин. Визначення потенційних областей підвищеного ризику	Дослідження, опитування, огляд, та інші методи, що дадуть змогу зробити попередні висновки про повноту і законність ведення розрахунків з покупцями та замовниками	Статут підприємства, накази, звіт про попередню аудиторську перевірку, договори з покупцями та замовниками, наказ про облікову політику
Основ ний	Проведення фактичної перевірки синтетичного та аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві	Проведення запитів до покупців та замовників; аналітичні процедури, розрахунки, спостереження, опитування	Договори, накладні, рахунки- фактури, банківські виписки, платіжні доручення, прибуткові та видаткові касові ордери, реєстри бухгалтерського обліку
Заклю чний	Формування аудиторського висновку (звіту); визначення стану розрахунків з покупцями та замовниками; надання рекомендацій покращення обліку розрахунків з покупцями та замовниками.	Аналіз та оцінка інформації, яку отримав аудитор під час перевірки; систематизація і обґрунтування отриманих даних.	Робочі документи, які заповнював аудитор на всіх етапах перевірки.

Джерело: складено автором на основі [31]

Після підписання договору на проведення аудиту важливим моментом є оцінка надійності системи внутрішнього контролю на підприємстві. Цього вимагають Міжнародні стандарти аудиту. Стан внутрішнього контролю слід враховувати при складанні плану і програми аудиту. Правильність визначення кількості, виду та обсягу аудиторських процедур залежить від правильної оцінки системи внутрішнього контролю.

Тож з метою підвищення ефективності аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві необхідно проводити тест контролю розрахунків з покупцями, рекомендуємо таку форму (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Тест контролю розрахунків з покупцями та замовниками на ТОВ
«Хюндай Мотор Україна»

№	Зміст питання	Варіанти відповіді		
		Так	Ні	Інформація відсутня
1	Чи укладаються договори з покупцями та замовниками?			
2	Чи ведеться реєстр договорів на реалізацію продукції?			
3	Чи є юрист, який замається укладанням договорів?			
4	Чи обмежений доступ до комп'ютеризованих записів розрахунків з покупцями та замовниками?			
5	Товар, продукція відвантажується, а послуги надаються за договором чи ні?			
6	Чи є реєстр умов відвантаження товарів, надання послуг?			
7	Чи відвантажується товар покупцям, у яких є заборгованість?			
8	Чи контролюються терміни заборгованості покупців?			
9	Виписки по розрахункам у касі та на банківських рахунках здійснює та сама особа, що відвантажує товар?			
10	Бухгалтер виписує первинні документи з обліку розрахунків з покупцями та замовниками?			
11	Чи ведеться облік скарг, претензій?			
12	Чи сплачуються штрафні санкції, неустойки покупцям?			
13	Чи контролює розрахунки з покупцями та замовниками головний бухгалтер підприємства?			

Джерело: складено автором на основі [31]

Крім того, рекомендуємо на підприємстві впровадити контроль розрахунків з покупцями та замовниками за програмою, яку розроблено (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Програма аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на
підприємстві

Перелік процедур	Завдання аудиту	Докази перевірки	Код документа	Термін проведення
Аудит правильності визначення л.б.	Перевірка визначення та класифікації дебіторської заборгованості	Синтетичні та аналітичні рахунки обліку	РД-1	
Аудит залишків	Перевірка сальдо та простроченої заборгованості.	Баланс, Головна книга, запити.	РД-2 РД-3	
Аудит документування операцій	Перевірка первинних документів при розрахунках з покупцями та замовниками, наявності всіх обов'язкових реквізитів.	Договір, рахунок, накладні, податкові накладні, товарно-транспортні накладні, акт приймання матеріалів.	РД-4 РД-5	
Аудит резерву сумнівних боргів	Перевірка розрахунку, нарахування та списання резерву сумнівних боргів	Довідка бухгалтерії, Відомість нарахування резерву сумнівних боргів	РД-6	
Аудит обліку	Перевірити кореспонденцію рахунків при розрахунках	Журнал 3, Головна книга	РД-7	
Аудит скарг та претензій	Перевірка отриманих скарг та претензій, їх відображення в обліку	Рекламації, скарги, претензії	РД-8	
Аудит фінансової	Перевірка даних фінансової звітності	Баланс	РРД-9	

Джерело: складено автором на основі [41]

За даними обліку з покупцями і замовниками аудиторі необхідно скласти аналітичну таблицю, за якою аналізується стан дебіторської заборгованості за строками виникнення. Тож рекомендуємо на підприємстві використовувати такий розроблений робочий документ (табл. 3.5.).

Таблиця 3.5

Робочий документ (РД-3) з перевірки наявності простроченої
дебіторської заборгованості

Заборгованість на дату відвантаження продукції	Дата відвантаження, товарів, продукції, надання послуг	Первинний документ на відвантаження товару, продукції, надання послуг (№, сума, грн)	Кінцева дата оплати згідно з договором	Дата оплати	Сума оплати, грн	Загальна заборгованість, грн

Джерело: складено автором на основі [42]

Щомісячне ведення такої відомості дає змогу бухгалтеру аналізувати дебіторську заборгованість і своєчасно вживати заходів щодо усунення простроченої заборгованості. Такий аналіз дебіторської заборгованості здійснюється за даними внутрішньої звітності підприємства і використовується для потреб управління.

Для вдосконалення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками пропонуємо ввести документ -відомість контролю відвантаження продукції, товарів, надання послуг покупцям та замовникам, яка буде оновлюватися кожний день та містити інформацію про клієнтів, яким заборонено відвантажувати товар (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

**Робочий документ (РД-5) Відомість контролю відвантаження
продукції, товарів, надання послуг покупцям та замовникам**

№	Назва покупця	№ та дата видат кової накладної	Сума видат кової накладної	№ дого вору	Умо ви опла ти згідн о дого вору	Дата опл ати	(№ вип иски банк у)	Сума опл ати, грн	Сума заборго ваності на кінець дня	Відмітка про непогаш ення заборго ваності покупце м	Дозвіл на відванта ження продукц ії	Підпис відповід альної особи

Джерело: складено автором на основі [31]

Особливу увагу слід звернути на законність проведених операцій, які стосуються кожної суми заборгованості, виявити строки і умови виникнення заборгованості, перевірити наявність відвантажень клієнтам, що мають заборгованість, а також виявити винних у цьому осіб.

Використання такої звітності дасть змогу контролювати дебіторську заборгованість, та приймати всі заходи задля її погашення контрагентами.

Рекомендуємо наступний робочий документ для перевірки заборгованості покупців та замовників відповідно до надісланих запитів (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Робочий документ (РД2) підтвердження заборгованості покупців та замовників

Назва покупця або замовника	Дані обліку			Дані аудиту			Відхилення, грн (7-4)
	Акт звірки №	Дата акту звірки	Сальдо розрахунків,	Акт звірки №	Дата акту звірки	Сальдо розрахунків,	

Джерело: складено автором на основі [31]

Під час аудиту розрахунків з покупцями та замовниками аудитор має перевірити всі первинні документи (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Робочий документ (РД4) перевірки первинних документів з обліку розрахунків з покупцями та замовниками

Назва покупця або замовника	Первинний документ з реалізації	Дані обліку				Дані аудиту				Відхилення			
		Наявність підписів	Наявність печатки	Дата відвантаження	Сума, грн	Наявність підписів	Наявність печатки	Дата відвантаження	Сума, грн	Наявність підписів	Наявність печатки	Дата відвантаження	Сума, грн

Джерело: складено автором на основі [31]

На основі всіх зібраних даних аудитор має надати аудиторський висновок (звіт) керівництву підприємства.

Отже, на ТОВ «Хюндай Мотор Україна» важливо сформувати на підприємстві раціональний документообіг розрахунків з покупцями та замовниками, що забезпечить стабільність роботи бухгалтерії, чіткість та оперативність обробки і руху документів між покупцями та постачальниками. Застосування на практиці запропонованих рекомендацій щодо аудиту розрахунків з покупцями дозволить забезпечити відображення даних операцій у відповідності сучасним вимогам господарювання, своєчасне одержання та проведення аналізу необхідної інформації керівництвом.

ВИСНОВКИ

Дослідивши організаційно-методичні підходи до обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, можемо зробити узагальнюючі висновки.

1. Визначивши теоретичні основи організації обліку, аналізу та аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, встановлено, що дебіторська заборгованість – це непохідні фінансові активи з фіксованими платежами або платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку. Для обліку розрахунків із покупцями за відвантажену продукцію і замовниками за виконані роботи (послуги) використовується активний рахунок 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками».

Аналіз розрахунків з покупцями та замовниками включає в себе методи оцінки дебіторської заборгованості.

Метою аудиту розрахунків підприємства з покупцями і замовниками є встановлення достовірності та правильності відображення в обліку і звітності розрахунків за відвантажену продукцію, виконані роботи, надані послуги.

2. Проаналізувавши організаційно – економічну характеристику підприємства, визначено, що ТОВ «Хюндай Мотор Україна» є офіційним дистриб'ютором Hyundai Motor Company на території України з 1999 року. Компанія створена з метою реалізації і надання якісного сервісу автомобілям всесвітньо відомої корейської марки Hyundai в Україні. У 2021 році компанія посіла 5 місце за продажами нових автомобілів у загальноукраїнському рейтингу з часткою 4.7%. Проаналізовані нами економічні показники підприємства засвідчують про те, що підприємство є прибутковим, показники ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості є цілком задовільними.

3. Дослідивши порядок організації облікового процесу розрахунків з покупцями та замовниками, з'ясовано, що організація облікового процесу

розрахунків з покупцями та замовниками на ТОВ «Хюндай Мотор Україна» складається із: первинного обліку розрахунків з дебіторами; синтетичного та аналітичного обліку розрахунків з дебіторами. Динаміка загального показника дебіторської заборгованості у господарстві постійно зростає.

Бухгалтерський облік розрахункових операцій у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» виникати при здійсненні таких розрахунків: розрахунки по товарним операціям (рахунки 63, 371, 36, 374); розрахунки по фінансовим зобов'язанням (рахунки 65, 641, 642); розрахунки з робітниками (рахунки 66, 37, 68).

Графік документообігу у ТОВ «Хюндай Мотор Україна» оформлюють у вигляді переліку робіт зі створення, перевірки й обробки документів.

4. З'ясувавши організацію аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, встановлено, що аудит розрахунків з покупцями та замовниками на досліджуваному підприємстві поділяється на внутрішній та зовнішній. Внутрішній аудит здійснює аудиторський комітет а зовнішній аудиторська компанія, що визначається через проведення конкурсу, організованим аудиторським комітетом. Результати перевірки розрахунків з покупцями керівник ТОВ «Хюндай Мотор Україна» відображає в робочих документах, якими є акти, відомості, таблиці, довідки.

5. Висвітливши пропозиції щодо покращення обліку і аудиту розрахунків з покупцями та замовниками, з'ясовано, що на ТОВ «Хюндай Мотор Україна» важливо сформулювати на підприємстві раціональний документообіг розрахунків з покупцями та замовниками, що забезпечить стабільність роботи бухгалтерії, чіткість та оперативність обробки і руху документів між покупцями та постачальниками.

Застосування на практиці запропонованих рекомендацій щодо аудиту розрахунків з покупцями буде сприяти зміцненню договірної дисципліни; прискоренню обігу оборотних коштів; зменшенню видатків обігу; збільшенню залишків грошових коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беркут Ю. Ю. Організація і методика обліку та аудиту розрахунків із покупцями та замовниками : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістр : спец. 071 - облік і оподаткування / наук. кер. І. М. Бурденко. Суми : Сумський державний університет, 2021. 61 с.
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZZ00057. (дата звернення 27.10.2022 р)
3. Бутко Н., Погрібняк В. Організація обліку дебіторської заборгованості в управлінні підприємством. Молодий вчений. 2020. № 12 (88), 110-114.
4. Журавська І. Л. Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками. Збірник тез Житомирського аграрного університету. 2017. № 4. С. 56-59.
5. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0892-99> (дата звернення: 27.10.2022)
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 (із змінами внесеними наказом Міністерства фінансів України № 588 від 29.09.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 28.10.2022).
7. Яременко Л.М. Первинний та синтетичний облік розрахунків з покупцями та замовниками. Матеріали І Всеукраїнської конференції «Боголібські читання» Переяслав : ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький

державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2020. С.93-96.

8. Легенчук С. Ф. Бухгалтерське теоретичне знання : від теорії до метатеорії : монографія. Житомир: ЖДТУ, 2012. 336 с.

9. Майборода О. В. Оптимізація фінансових потоків промислового підприємства : теоретичні аспекти. Економіка розвитку. Харків: ХНЕУ. 2012. №1 (51). С. 107–110.

10. Дебіторська заборгованість покупців та замовників як об'єкт обліку та контролю у системі антикризового управління підприємством. Scientific Foundations in Economics and Management: collective monograph / Kovalenko V., Lyutyi I., Zatonatska T., – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2022. 653 p.

11. Hossain, A., Rahman, Md. L., Hasan, Md. M. (2018). Consumers' Internet Shopping Decision toward Fashion Apparels and Its Impact on Satisfaction in Bangladesh. Business Ethics and Leadership, 2(4), 74-82.

12. Єрохін К. Формування і відображення резерву сумнівних боргів у бухгалтерському обліку К. Єрохін. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DG090615.html. (дата звернення: 27.10.2022).

13. Desta, Al. Z., Belete, T. H. (2019). The Influence of Waiting Lines Management on Customer Satisfaction in Commercial Bank of Ethiopia. Financial Markets, Institutions and Risks, 3(3), 5-12.

14. Гуцаленко Л.В. Контроль дебіторської заборгованості: організація і методика здійснення / Л. В. Гуцаленко, І. С. Слободянюк // Економічні науки. - Серія «Облік і фінанси». - Випуск 8 (29). - Ч. 2. 2018 46-48 с.

15. Khan, M. Y. H., Hossain, A. (2018). The Effect Of Ict Application On The Tourism And Hospitality Industries In London. SocioEconomic

16. Коцупатрий М. Внутрішньо господарський контроль: організаційні аспекти та класифікаційні ознаки / М. Коцупатрий, У. Гуцаленко // Економічний аналіз. – 2016. – Випуск 6. 15-20 с.

17. Ільченко, Є. О. Особливості аудиту розрахунків з покупцями і замовниками. «Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством»: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 1 (м. Полтава, 23 квітня 2019 року).—Полтава, 2019.—416 с., 364.

18. Коротунова А. Г. Облік і контроль розрахунків з дебіторами у фермерських господарствах : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 071 – облік і оподаткування, галузь знань 07 – управління та адміністрування / наук. керівник Ю. Ю. Чебан. Миколаїв : МНАУ, 2022. 146 с.

19. Клюс, Ю. І. Удосконалення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості. - Ю. І. Клюс, С. Ф. Сімінін, Ю. В. Дзюба: Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля. – 2016. № 8 (162). – Ч. 1. – С. 107-113.

20. Офіційні дані ТОВ «Хюндай Мотор Україна». URL: <https://hyundai.com.ua/> (дата звернення: 28.10.2022).

21. Фінансова звітність ТОВ «Хюндай Мотор Україна» за 2019-2021 роки. URL: <https://hyundai.com.ua/regular-and-special-information> (дата звернення: 28.10.2022).

22. Насібова О. В., Шипенко А. А. Методичні підходи фінансового аналізу підприємства. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства, Вип. 206 «Економічні науки». 2019. С. 35-44.

23. Дідоренко Т. Бухгалтерський баланс як складова інформаційного забезпечення процесу прийняття економічних рішень [Текст] / Тетяна Дідоренко // Прикладна економіка - від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 20 жовт. 2016 р.] / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Р. Ф. Бруханський [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : Вектор, 2016. - С. 108-109

24. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/996-14> (дата звернення: 10.11.2022)

25. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 09.12.2011 р. №1591. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z1557-11> (дата звернення: 10.11.2022)

26. Бержанір І. А. Особливості організації та напрями удосконалення обліку дебіторської заборгованості // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. - 2022. - Вип. 18(2). - С. 15-23.

27. Мераджи Л.І. Розрахунки за товарними операціями з дебіторами ТОВ «Дружба СВК»: облік та аудит. Diss. ОНТУ, кафедра Облік і аудит Цифрових технологій фінансових операцій, 2022.

28. Назаренко О.В., Лукаш Т.В. Формування окремих компонент облікової політики підприємства щодо дебіторської заборгованості. Агросвіт. 2021. № 12. С. 15–21.

29. Кияшко О.М. Актуальність організації обліку дебіторської заборгованості в управлінні підприємством. International Journal of Innovative Technologies in Economy. 2018. № 3(15). С. 43–48. URL: <https://rsglobal.pl/index.php/ijite/article/view/680> (дата звернення: 10.11.2022)

30. Верига Ю. А., Кривогуз А. О. Облік дебіторської заборгованості згідно з національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки. 2018. № 4. С. 104–111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2018_4_15 (дата звернення: 10.11.2022)

31. Макаренко А. П., Кучкіна Д. Д. Удосконалення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 2. С. 29–35.

32. Тимчина О.Б. Організаційно-методичні засади обліку та аудиту розрахунків з покупцями і замовниками у приватному акціонерному товаристві «Красненський комбінат хлібопродуктів» Буського району Львівської області : магістерська робота. Львів, 2021. 100 с.

33. Дубина Д.Г. Облік і аналіз розрахунків з покупцями та замовниками на авіаційному підприємстві. - Випускна робота на здобуття ступеня бакалавра спеціальності "Облік і оподаткування".- Національний авіаційний університет. - Київ, 2021 - 76 с.

34. Ямненко Г.Є. Інформаційне забезпечення управління дебіторською заборгованістю. Миколаїв: КНЕУ ім. В. Гетьмана. 2018 р. с 2. URL: <http://globalnational.in.ua/archive/16-2017/106.pdf> (дата звернення: 04.11.2022).

35. Нашкерська М.М., Литвиненко Н.О. Облікове забезпечення управління поточною дебіторською заборгованістю. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2012. № 721. с. 186–191.

36. Щербатюк Х. В. Інформаційне забезпечення внутрішнього аудиту дебіторської і кредиторської заборгованості в підприємствах торгівлі. Актуальні проблеми та перспективи розвитку України в галузі управління та адміністрування: ініціативи молоді: матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. здоб. вищ. освіти і мол. учених, 22 жовтня 2021 р. Держ. Біотехнологічний ун-т. Харків, 2021. С. 77-79.

37. Грищенко Д. В. Організація обліку, аналіз та аудит розрахунків підприємства з покупцями і замовниками (на матеріалах ПрАТ Чернігівська взуттєва фабрика «Берегиня») : автореферат магістерської роботи : 071 Облік і оподаткування / Д. В. Грищенко ; керівник роботи Акименко О. Ю. ; Національний університет «Чернігівська політехніка», кафедра бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту. – Чернігів, 2020. – 22 с.

38. Меліхова Т. О., Гавриленко Ф. О. Удосконалення документування обліку розрахунків з покупцями та замовниками з метою зміцнення

інформаційної безпеки підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 2. С. 24–32.

39. Чабан Т. С. Облік і аналіз розрахунків з покупцями та замовниками. Випускна кваліфікаційна робота. Тернопіль-2019. URL:<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34136/1/ОПЗ%20> (дата звернення 05.11.2022)

40. Топоркова О. В., Євлаш Т. О. Аналіз ПН(С)БО стосовно відображення дебіторської заборгованості в обліку. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2018. Вип. 2. С. 93-101.

41. Меліхова Т.О. Методичні засади проведення внутрішнього контролю розрахунків з покупцями та за-мовниками для підвищення ефективності фінансово- господарської діяльності підприємства / Т.О. Меліхова // Агросвіт. — 2019. — №9. — С. 17 — 24.

42. Петрик О.А. Аудит: підручник / О.А. Петрик, О. Зотов, Б.В. Кудрицький та ін.; за заг. ред. проф. О.А. Петрик. — К.: КНЕУ, 2015. — 496 с.